

MANUALU
DE
AGRICULTURA

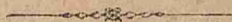
PENTRU CLASELE PRIMARE

DE

P. S. AURELIANU

Agricultor

Directorele școlii de Agricultură și Silvicultură

Carte autorizată de Consiliul permanent al Instrucțiunii
publice, pentru învățământul școlilor primare.

BUCUREȘTI

Imprimeria Th. Michăiescu și Vaidescu, st. Stirbei-Vodă 1
1869.

PARTEA ANTĂIŪ.

DESPRE AGRICULTURA

1.

DEFINIȚIUNEA ȘI IMPARTIREA AGRICULTUREI.

1. — Agricultura este arta de a cultiva pământul. Scopul său este de a produce plantele folosite omului și animalelor, în câtă-țime câtă se poate mai mare, și cu cheltueli câtă se poate mai mici.

2. — Acastă artă se poate împărți în cinci părți care sunt următoarele: agricultura, sau cultura câmpului; orticultura, sau cultura grădinilor; silvicultura, sau cultura pădurilor; vinicultura sau cultura viilor; economia vitelor sau crescerea și îngrijirea animalelor domestice.

3. — În această carte noi ne vom îndeleţnici mai cu seamă cu agricultura propriă ţisă; însă vom ōdice câte ce-va ōi despre cele-l-alte părţi.

4. — Agricultura îndeleţnicindu-se cu cultura plantelor, este de mare trebuinţă că înainte de a vorbi despre cum se cultivă plantele, să şcimă mai înainte ce sunt plantele.

II.

CATE-VA CUNOSCINŢE ASUPRA PLANTELOR.

1. — Tóte corpurile care se află pe suprafaţa ōi în întrulă pământului se deosibesc în trei clase mari, care sunt: animalele, vegetalele sau plantele ōi mineralele.

2. — Animalele cuprindă omul ōi tóte fiinţele vieţuitoare până la cea mai mică insectă.

3. — Plantele cuprindă tóte plantele de la cea mai mică erbă ōi până la cei mai mari copaci.

4. — Mineralele cuprindă petritele, pământurile,

sărurile și metalurile, precum suută ferulũ, a-rama, aurulũ și argintulũ.

5. — Animalele și plantele suntũ înzestrate de cãtre naturã cu viațã; ele trãescũ, se înmulțescũ și morũ; aceste ființe se numescũ orga n i c e.

Mĩneralele nu aũ viațã, nu trãiescũ, și de a-ccia s'aũ numitũ corpuri n e o r g a n i c e.

6. — Plantele se nutrescũ și se prãescũ.

Organele saũ pãrțile prin care se nutrescũ plantele suntũ rãdãcina, trunchiulũ și foile.

Organele prin care se prãescũ suntũ: flo-rile, fructele saũ ródele, și semẽțele.

7. — Cele d'ãnteiũ organe, adicã rãdãcina, trunchiulũ și foile se numescũ organe de nu-trițiune; cele de alũ doilea, adicã florile, fructele și semẽțele, se numescũ organe de reproducțiune.

Sẽ vorbimũ despre fie-care din aceste feluri de organe.

§ 1. *Organele nutrițiunei -- Rădăcina, — Trunchiul, — Foile.*

1. — Rădăcina este acea parte a plantei care se înfige în pământ. Pe rădăcină sunt o mulțime de firioare care se numesc mustați. La vârful mustaților este o guriță care se numește spongiolă.

2. — Rădăcinile sug din pământ prin spongiiolele lor deosebite zemuși sau sucuri care nutresc planta.

3. — Unele rădăcini în loc să se înfigă în pământ, se înfig în trunchiurile copacilor și sug zémă dintr'ênși; ast-feliu sunt rădăcinile de vescu. Asemenea rădăcini se numesc parasite.

4. — Rădăcinile nu trăsesc tóte totu atâta timp; unele trăsesc numai unu an și se usucă; ast-feliu sunt rădăcinile de grâu, de porumb de oves; asemenea rădăcini se chiamă anuale.

Alte rădăcini trăiesc doui ani și apoi pier ast-feliu sunt sfeclele, morcovi, napi; acestea se numesc bis-annuale.

Altele, în sîrșitū, trăiescū anī mai mulți; astfelū suntū visdeiulū, trifoiulū și altele; acestea se numescū v i v a c e.

5. — Dupa felulū rădăcinilorū și plantele se numescū anuale, bis-annuale și vivace.

6. — Rădăcinile n'aū tóte aceiași formă; de aceia unele se numescū tuberculóse, precumū suntū cartofi, napi; altele firóse, precum suntū rădăcinile de grîū, de porumbū; altele cepóse, precumū suntū cépa, usturoiulū; altele pivotente, precumū suntū morcowi, sfeclele, ridichiile.

7. — Rădăcinile tuberculóse și pivotente suntū de mare folosū pentru agricultură, pentru că ele se întrebuintéză la hrana omului și a animalelorū, și apoi se scóte și dintr'însele deosebite substanțe, precumū este zaharulū care se scóte din sfecle.

Afară de acésta pămêntulū în care se cultivéză plante de acestea, remîne curatū și mănunțatū, pentru că ele aū trebuință de a fi săpate de mai multe ori.

8. — Trunchiulū este acca parte a plan-

teî care iasă din rădăcină și cresce afară. Unele trunchiuri sunt micî; astă-felū este trunchiulū grănelorū; altele sunt fôrte mari, precum este trunchiulū stejarulū, alū fagului și alū paltinului.

9. — Se numesce *trunchiū lemnosū*, acela care este tare ca alū copacilorū; și *trunchiū erbosū*, acelū trunchiū care este môle' fragedū, ca trunchiulū grănelorū și alū legumilorū.

10. — În trunchiulū unui copaciū se deosebescū mai multe părți, și tăindū unū trunchiū de ulmū de a curmezișulū vomū vedea că se află o posgiță subțire saū grósă care se numesce *cójă*; dupe dînsa vine o parte de lemnū a căruia față este albă, și care s'a numitū a *l'burnū*; dupe lemnulū albū vine lemnulū închisū care se numesce *inimă de lemnū*.

11. — In mijloculū trunchiului se află *măduva*; din măduvă plécă o mulțime de rațe care se numescū *rađe meduvarii*.

12. — Foile sunt acele părți ale plantei al'pitate de trunchiū saū de ramuri, și care mai tóte cadū în toți anii. Foile se ținū de copaciū printr'o *codiță*. Printr'însele asudédă plau-

tele, și totu printr'îns-ele resuflă, adică absorbă aerul de care au trebuință.

§ 2. *Organele reproducțiunii — Florile — Fructele — Semănte.*

1. — Se numesc organe de reproducțiune acelea prin care plantele se prădesc sau se înmulțesc.

2. — Flórea se compune din mai multe părți. Dacă vom lua un trandafir sau o altă flóre, vom vedea că mai ânteu sunt nisce foite de deosebite fețe; în mijlocul acestor foite se vedu nisce firișore alu cărora vërfu este acoperit de un prafu galbu. Aceste firișore se numesc *stamine*, și praful acesta se chiamă *polen*. Dacă nu aru fi acestu prafu plantele nu aru lega nici o-dată.

În mijlocul firișoreloru se află unu firu mai grosioru care se numesc *pistil*. Cându légă plantele praful celu galbenu cade peste pistil.

3. — De desubtul flórei se află o umflătură în care se găsesc *semănte*; acéstă umflătură se numesc *ovariu*.

4. — Când légă plantele flórea se vestegesc.

5. — După ce se vestegesce flórea ovaríulǔ crește și cu timpulǔ se face rodǔ, cum este mǎrulǔ, para, strugurele s. c. l. acésta este fructulǔ.

6. — Fructulǔ se cóce, și în cele din urmă se uscǎ saǔ putrețesce, și dintr'ênsulǔ iesǔ semênțele. Semênțele se împrǎștiǎ de sine-le cum se împrǎscie tóte semênțele selbatice; saǔ le adunǎ omulǔ și le seméuǎ, după cumǔ face cu grîlǔ, porumbulǔ și alte plante cultivate.

7. — După soiulǔ plantelorǔ unele fructe cuprindǔ numai o semênțǎ, cumǔ este grîlǔ și porumbulǔ; altele din contra cuprindǔ mai multe; așa spre esemplu, într'o técǎ de fasole se gǎsescǔ mai multe semênțe.

8. — În orǔ care semênțǎ se gǎsesce unǔ colțǔ care se desvoltéazǎ cândǔ se pune în pǎmêntǔ; acestǔ colțǔ se chiamǎ embrionǔ. Aceia ce este plodulǔ la ouǎle de paserǔ, este embrionulǔ saǔ colțulǔ la plante.

§3. *Germinațiunea saǔ încolțitul plantelor.*

1. — Cândǔ pune cine-va o semênțǎ în pǎmêntǔ, ea dândǔde umeđélǎ începe sǎ se umfle,

și colțul rupe posghița ca să iasă, dacă nu este ruptă de sine.

2. — Colțul se împarte în două: o parte apucă în sus ca să iasă din pământ spre a forma mai pe urmă lujerul; și alta apucă în jos ca să formeze mai pe urmă rădăcina.

3. — Pentru ca sămânțele să încolțească trebuie ca să găsească în pământ umezică și căldură, aer și lumină. Lumina este trebuincioasă mai cu seamă după ce iese planta.

4. — După ce planta iese din pământ încep să iese foile, să crească lujerul, să înflorească, să facă rod și sămânțe, și în urmă să moră, lăsându după sine sămânțele ca să prăsească alte plante asemenea ca dânsa.

§ 4. *Nutrițiunea sau hrana plantelor*

1. — Plantele se nutresc din aer și din pământ.

2. — Aerul este, ca cumă amă zice, un fum care n'are față, nu se vede; el umple tot văzduhul. Fără densul nu pot trăi nici animalele nici plantele.

3. — În aeră se află mai multe gaze ; acestea sânt oxigenul, azotul, carbonicul, amoniacul și abur de apă.

4. — Plantele absorb prin foile lor aer și opresc dintr'ensul părțile de care au trebuință și ce rămâne 'lă dau afară. Ele opresc mai cu sémă carbonicul din care scot o parte care se numesce carbon, și cea-l-altă care este oxigen o dau afară.

5. — Din pământ plantele sug prin rădăcinile lor o mulțime de substanțe hrănitore care sânt topite în apă. Fără apă rădăcinile n'arú putea suge nimic din pământ și plantele arú peri.

III.

PĂMÎNTUL

1. — În agricultură înțelegem prin vorba pământ parte aceea pe care o lucră omul cu plugul și alte machin, și în care 'și înfig mai cu sémă plantele cultivate rădăcinile lor.

2. — Sânt mai multe feluri de pământ : acelea în care se află argilă, adică pământ cli-

sosă, se numesc pământuri argilóse; astfel este pământul de óle și de cărămiđi, pământul roșu și galbenă.

2. — Acelea în care se află cretă saă ti-bișiră, petri de vară, marmură, se numesc pământuri calcarii; astfel sunt pământurile alburii care se află pe la pólele munșilor de marmură.

3. — Acelea în care se află nisipă multă se numesc pământuri nisipóse.

3. — Se întemplă maă totă-de-una ca aceste pământuri să fie amestecate unele cu altele; asa, spre esemplu, pământul argilosă este amestecată cu acelă nisiposă; atunci pământul acela se numesce argilo-nisiposă. Dacă este amestecată cu calcară, se numesce argilo-calcarosă.

4. — Se numesc pământuri de luncă saă aluvióne, acele pământuri care se află pe țermurile apeloră; astfel se đice lunca Si-retului, a Oltului, a Argeșului.

5. — Pământurile argilóse suntă în de obsce roșcate saă ócheșe. Ele înghită apă multă.

Cândă este secetă se întăresc, crapă și se lucrădeă anevoie. Dacă se ară de cu tómnă, bulgări degeră și se mănunțescă primăvara.

Grîlă cresce bine în pămănturile argilóse; însă cândă cuprindă argilă prea multă devină elisóse, saă humóse, și lucrarea loră ajunge să fie prea costisitóre.

6. — Pămăntulă numitū clisă saă humă este unū felū de argilă tare, îndesată, care nu se póte lucra.

7. — Pămănturile calcaróse se uscă lesne, nu ținū apa, crapă cândă este secetă. Cândă este umeđelă multă se facū mocirlă. Asemenea pămănturi cândă suntu curate, adică cuprindū numai calcarū, suntu fórtē rele.

8. — Pămănturile nisipóse lasă să trecă apa numai de câtū. Se lucrădeă lesne, însă daă puținū. Cu câtū nisipulū este mai mănuntū cu atâtū pămăntulū este mai roditorū.

9. — Ca să fiă unū pămăntū bunū trebuie să cuprindă într'ensulū argilă, nisipū și calcarū. Astū-feliū suntu mare parte din pămănt-

tur:le țerei năstre; astă-feliă suntă roditărele lunci atătă de fătınse la noi.

10. — În pământă afară de argilă, calcară și nisipă se mai află o substanță care se chiamă h u m u s sau g r ă s i m e. Humusulă este negru și se face din plantele putredite. Pământurile care nu cuprindă humusă, n'ău vlagă, producă puțină.

11. — Se numescă p ă m ă n t u r i t a r i, acelea care cuprindă clisă multă; și p ă m ă n t u r i u ș ó r e, acelea care cuprindă nisipă multă.

12. -- Pământurile tari țină apa multă și vatămă planteloră pentru că le putredescă rădăcinile. Ca să le svênteze, cultivatorulă trebuie să tragă șanțuri în care să se scurgă apa de prisosă.

13. — Pământurile bune se cunoscă dupe plantele care crescă pe dînsele; copaci suntă frumoși, cója linsă, plantele mari. Cândă se ară plugulă merge ușoră, brasdele se mănunțescă și aă o față négră.

§ 1. *Amendamente*

1. — Cândă ună pământă este, spre exemplu, nisiposă de totă, pentru ca să se facă acelu pământă mai bună se amestecă cu pământă clisosă; asemenea amestecare se numesce amendamentă.

2. — Cele mai întrebuintate substanțe ca amendamente sântă argila, nisipulă, varulă și pământulă verde saă marna.

3. — Argila se amestecă cu pământurile nisipóse. Cândă ai ună pământă nisiposă cară pe dînsulă câte-va căruțe de argilă, saă mai bine de pământă verđui; lasă'lă pînă primăvara; în primăvară întinde'lă cu lopata și apoi ară; vei vedea atuncă că pământulă nisiposă este mai legată și va produce mai multă.

4. — Cândă pământulă este prea clisosă atuncă se amestecă cu nisipă pentru ca să se facă mai ușoră. Pentru acésta se cară nisipă pe câmpă, se întinde și se ară dupe acésta pământulă.

5. — Varulă se amestecă cu pământurile clisóse saă argilóse dupe cumă se amestecă și ni-

sipulă. Asemenea se amestecă și cu acele nisipóse.

6. — Pământurile în care pune vară producă grâne mai frumoase și nutrețuri mai multe.

7. — Dărămăturile de ziduri se amestecă asemenea cu pământul; ele ı dau vară și alte substanțe.

8. — Noroiurile dupe ulițe, amestecate fiindă cu balegă și totă felulă derămășițe, suntă bune pentru vii și pentru pământurile tari.

§ 2. *Îngrășăminte.*

1. — Cândă se cultivăză pământulă neprecurmată, plantele sugă totă vlaga dintr'ensulă pînă ce începe să producă prea puțină. Ca să își viie pământulă în fire, cultivatori ılă amestecă cu gunoiă și alte substanțe; acésta va să ăică a î n g r ă ș a p ă m ê n t u l ă .

2. — Dintre tóte îngrășămintele gunoiulă este celă mai întrebuintată.

3. — Gunoiulă este amestecătură de paie și de baligă de vite. Cândă staă vitele în coșare saă în curte, și baliga loră se amestecă cu

stratulă de paie care este aşternută subă dĕnsele, acea amestecătură o numescă cultivatori gunoiă.

4. — Pămĕnturile cele maă rele, cele maă sterpe, se potă face fôrte bune cândă suntă îngăşate. Pentru aceia cultivatori cu îngrijire nu lasă să se pĕrdă gunoiulă; 'lă strîngă şi 'lă ducă pe ţĕrinile loră.

5. — Ca să aibă gunoiă bună şi multă, trebuie ca vitele să fie hrănite bine şi să aibă în totă-d'auna ună aşternută de paie.

6. — Diminĕţa trebuie scosă gunoiulă cu o róbă saă cu o targă, şi aşĕdată subă ună adăpostă, ca să nu se usce şi să fie spălată de plăe.

7. — Gunoiulă se întinde cu o furcă şi se bate cu picióarele. Cândă s'a făcută grămada de două stîjenă de înaltă, se pune pămĕntă pe d'asupra, şi se începe altă grămadă.

8. — Grămeđile de gunoiă se facă lungă şi în patru colţuri, şi late de două stîjenă. Subă grămadă se pune ună strată de pămĕntă clisosă pentru ca zĕma ce va eşi din gunoi să nu se pĕrdă.

9. — Să se așeze grămeșle de gunoiu de parte de pușuri, căci pișatulă se stricoră prin pământă și strică apa.

10. — Pentru stratulă viteloră se întrebuintă totă-feliulă de paie, și chiară foă de copaci; numai strată să fie, căci altă-feliă se perde gunoiu multă.

11. — Să se strîngă cu totă îngrijirea gunoiulă bouiloră și vaciloră, cailoră, oiloră, porciloră și ală paseriloră. Cine la-ă să perđă gunoiulă perde grășimea pământului seă.

12. Cândă este să se ducă gunoiulă la câmpă se taie c ou secure părți părți și se încarcă cu o furcă de feră.

§ 3. *Alte îngărășăminte.*

1. — Afară de gunoiu mai suntu și alte îngărășăminte fôrte folositoare. Cultivatorulă e datoră să le întrebuinte dacă le are.

2. — C e n u ș a este ună îngărășămintă fôrte bună mai cu sémă pentru fêneșe. Se pôte întrebuintă chiară cenușă din care s'a făcută teșă.

Cenușa se duce pe fânețe primăvara și se împrășcie potrivit cu lopata.

3. — O s e l e p i s a t e sunt asemenea foarte bune. Dacă nu are cine-va îndestule le amestecă cu gunoiul.

4. — F u n i n g i n e a este minunată pentru fânețe.

5. — S â n g e l e d e v i t e, uscat și pisat, este un îngrășământ bun pentru toate pământurile.

6. — T i s c o v i n a, după ce s'a făcut răchiul este bună, mai cu seamă dacă se amestecă cu var.

7. — T u r t e l e d e n u c i, de in, de cânepă, de rapiță sunt dintre cele mai bune îngrășăminte.

8. — T o t e r â m â ș i ț e l e d e p i e i, de lână, de petice, sunt bune pentru îngrășat pământul.

9. — A p e l e d e s â p u n â r i i și de luminării, cum și apele de zalhana, sunt foarte bune pentru a uda pământul.

10. — Cândă cultivatorul nu are multe rămășiți ca să pótă îngrășa o întindere de pământă mai mare, atunci face o grópă și acolo strînge ȃi cu ȃi tóte rămășițurile. Cândă s'a umplutů gropa tote rămășițurile suntů putredite și se potů pune in grădină saů pe câmpů.

11. — Pentru îngrășatulů pământului se pot îngropa plante verđi și iată cumů: se ară pământulů pe care voesce cultivatorulů să 'lů îngrășe; sémănă rapiță, rișcă, bobů, muștarů saů alte plante care faců foi mari și cresců iute. Cândă aceste plante suntů aprópe să înfloréscă, să culcă la pământů cu unů tăfălugů saů se coseců, și apoi se ară pământulů ca să le îngrópe. Dupe plugů este neapăratů să fiă un omů care să dea în brasdă plantele cosite, astů-feliů ca cădëndů brasda să le acopere pe deplinů. La trei sėptămîni dupe acésta se póte semăna grifulů.

12. — Ori-care aiů figunoiulů saů îngrășămîntulů pe care 'lů va întrebuița cultivatorulů, 'lů sfătuimů ca să nu lase să se pérđă nici un firů de gunoiů, căci numai astů-feliů va putea să are și să semene neprecurmatů fără ca să sărăcéscă pământulů.

IV.

DESPRE LUCRAREA PĂMĂNTULUI.

1. — Lucrarea pământului cuprinde mai cu seamă arătura, grăpatul și tăvălugitul.

§ 1. *Arătura.*

1. — Dacă vom lua pământul la două trei palme de adâncime cu sapa, și vom semăna ceva într'ânsul, de o camă dată nu produce mai nimic. După ce trece câțiva ani începe să crească iarba pînă ce se acoperă de tot. Cuvîntul pentru care produce după câțiva ani este că pământul a dat de aer și de sora, și a primit într'ânsul o putere nouă care lă-a schimbat.

2. — Din aceste urmări că pământul câștigă foarte mult cînd dă de aer, de sora, de ceta și de tot ce poțe primi din atmosferă. Pentru acest cuvînt se și ară pământul.

3. -- A ara pământul va să dă a 'lă țâa în brase la ore-care adâncime, și a întorce aceste brase astă-fel ũ ca partea de de-

subtă a pământulă să fiă adusă d'asupra, și partea de d'asupra de desubtă.

4. — Pământulă se ară cu mâna întrebuintândă sapa și târnăcopul; sau cu plugulă.[!]

5. — Săpătura este mai bună ca arătura cu plugulă; însă ómeni întrebuintedă plugulă pentru că lucrédă mai inte, și face economie mai multă. Ună plugă cu patru boui, sau chiară cu doui boi buni, lucrédă într'o di cîtă două-đeci de ómeni cu casmaoa.

6. — Plugulă se compune din bucățile următóte: brăsdarulă sau ferulă celă lată, urechia sau cormana, cuțitulă, plasulă, grindeiulă, córnele și regulatorulă.

7. — B r ă s d a r u l ă sau ferulă celă lată este bucata cea mai trebuincióasă din plugă; elă taie pământulă în lată și începe să-lă întórcă. Brăsdarulă trebuie oțelítă bine, mai cu sémă tăișulă și vêfulă, fiindă-că acestea suntă părțile care lucrédă.

8. — U r e c h i a restórnă brasda de pământă pe care a tăiatu-o ferulă celă lată și cuțitulă. D'ără urechiă sau cormană, plugulă nu lucrédă

bine, căci tocmai această parte îndeplinesce scopul arătorei. care este de a resturna brasdele. De aceea se și caută ca această parte să fiă câtă mai bine făcută.

9. — Cușitulă este partea aceea care taie pământul în jos, și face ca brada să pótă fi deslipită mai cu înlesnire de către brăsdar. Totă-de-odată elă taie și rădăcinile pe care le întâmpină în mersul seă, aceea ce înlesnesce multă lucrulă plugulă. Si elă trebuie oșelită.

10. — Plasulă saă talpa, este partea aceea care intră în brăsdar, și se tîrăse pe fundulă. bradei, pentru ca plugulă să stea bine. Ară trebui ca plasulă să fiă camă scobită astă-feliă ca să nu se tărăscă pe pământă de cătă cu verfurile; atunci vitele tragă măi ușoră.

11. — Grindeiulă este partea aceea de care tragă vitele și care ține tóte părțile plugulă.

12. — Córnelă suntă o parte a grindeiulă; de dînsele se ține plugulă, se înfige saă se scóte din brada.

13. — Regulatorulă, este partea plu-

gului cu care putem să dăm brasdei o lățime mai mare sau mai mică, și o adâncime mai mare sau mai mică.

14. — Plugurile sunt de două feluri: plugurile cu roțile și rarițele.

Uni dică că cele d'ântîi sunt mai bune; alți că cele de al doilea. Adevărul este că și unele și altele au bunătățile lor.

15. — Rarița este mai bună pentru că este mai ușoară și mai eficientă; la adâncime mare ară mai bine ca plugul cu roțile; însă ca să meargă bine trebuie ca plugarul să fiă dibaci, și să nu lase cornele din mână.

16. — Plugul cu roțile este mai greu și mai scump; însă odată ce s'a regulat merge ca să dăcem așa singur, și lucră bine.

17. — Plugarii nostri întrebuințază mai cu seamă plugurile cu roțile; însă toate sunt lucrate rău și sunt grele. Plugurile cele bune au cormana de tablă de fier sau de tuci, și întorsă astfel ca brasa să alunecă cu înlesnire pe dânsa; cele-l-alte părți sunt de fier, afară de corne

și de grindei. Totu plugulă este multă mai ușoru și lucrăđă mai bine.

18. — Adăncimea la care se ară pămăntulă merge de la o jumătate, palmă și pfiuă la o palmă și jumătate; suntă culttvatori care ară și mai adăncă.

19. — Căndă se întorcă miriscele arătura dă o jumătate palmă este de ajunsă, pentru că semăntețele de burieni încolțescă curăndă, și cănlă se ară a doua oră mai adăncă, se îngropă.

20. — Arăturile obișnuite trebuie facute la adăncime de o palmă bună, și la două trei an să se are și la o palmă și jumătate ca să se mai adăncăscă pămăntulă.

20. — Cultivatori nostri ară prea d'asupra, și facă forte răă; căci nu numai că se sarăcesce pămăntulă mai curăndă, dară totă-de-odată rădăcinile planteloră nu potă să se înfigă adăncă. Arăndă mai adăncă, aducemă d'asupra pămăntă nouă, grasă și înbunătățimă și pe acelu vechă.

21. — Arăturile se facă căndă pămăntulă nu este nici prea uscată nici prea umedă. Pămănturile tari. clisose, trebuie arate de cu tomă

ca să degere iarna. Pământulū degeratū se mănunțesce și se lucr'eză cu înlesnire.

22. — Arăturile dese suntū forte folositoare pentru că îngrașă pământulū, 'lū mănunțescū și stărpescū și burienile. La noi se ară pământulū prea puținū, și de aceia grănele suntū slabe și pline de pālēmidă, de pirū și alte burieni.

23. — În alte țeri se ară pământulū de trei și de patru ori și apoi se sēmēnă.

24. — Cea din urmă arătară se face mai puțină adēncă de câtū acele-l-alte.

24. — În de obsce este bine ca dupe ce se culegū bucatele să se întórcă pământulū.

25. — Arăturile să se facă în totū-de-una în curmeșișū; adică dacă se ară țérina în lungū, a doua oră să se are în curmeșișu. Cândū este însă loculū delosū atunci se ară numai în curmeșișū, pentru că altū-feliū apele tērăscū pământulū în vale.

§. 2. *Grăpatulū.*

1. — Grăpatulū sau boronitulū, se face cu instrumentulū numitū grapă sau borónă.

2. — Prin grăpată se sfăramă bulgări, se mănunțesce pământul, se potrivește, se smulgă burienele și se îngropă semănțele.

3. — La noi se întrebuintează mai cu seamă grapa de mărăcină; însă grapa de lemn cu dinți de fier sau de lemn este mai bună pentru că pătrunde mai adânc și mănunțesce mai bine.

4. — Nu se grăpedă pământul nici când este umed, nici când este uscat.

5. — Cine are grapă cu dinți, va face foarte bine să grăpeze pământul după ce-l ară, afară numai când ară de toamnă pentru primăvară.

§ 3. *Tăvălugitul.*

1 — Tăvălugitul se face cu instrumentul numit tăvălug; acesta este un sul de lemn gros de două palme în curmeziș, și lung de un stinjin și jumătate.

2. — Tăvălugul lă țărăscu vitele peste arătură ca să sfărâme bulgări și să bată pământul când este prea afenat.

§ 4. *Despre semănătură.*

1. — Semănatul se face în totu-de-una dupe ce s'a aședat pământul; prin urmare dupe ce se ară să se lase pământul ca să se mai îndese.

2. — Celu d'ănteiu lucru la semănat este ca semença să fiă bună și curată; căci de giaba ară omul pământul și'lă îngrașă bine dacă pune într'ensul semença próstă.

3. — De aceia cultivatori cu grijă lasă a nume locuri de unde să culégă semença, sau dacă n'aũ, cumpără d'aiurea semença bună!

4. — Dupe cese culegă grănele și alte plante, trebuie ca aceia ce se opresce pentru semença să se îngrijescă cu deosebire; să se ferescă de umedélă, să se ciuruie din cându în cându.

5. — Grănele de semença trebuie curățite cu ciurul de tóte sēmēțele de secară, de neghină, astu-feliu în câtu să fiă bobu și bobu.

6. — Se caută semença de doui ani sau de unu anu. Sēmēța vechiă, mai cu sēmă dacă nu este bine păstrată, nu este bună.

6. — În câtă despre timpulă semănatului, acesta se scihmbă dupe plante. În totă-de-una este mai bine ca să se semene de timpuriă de câtă târăiă. Grănele timpuriă suntă mai cu putere, și ducă mai bine atâtă la geră câtă și la secetă.

7. — Cândă este pământulă lucrată bine și grasă se pune semăntă mai puțină de câtă în pământulă săracă și lucrată răă.

8. — Grănele se sémăne saă dupe arătură și se îngropă cu grapa, saă se sémăne subă brasdă. Cândă se sémăne subă brasdă, să nu se are prea adăncă, ci din potrivă câtă de d'asupra. Ca să se semene bine subtă brasdă, se ogoresce pământulă în mai multe rënduri, se sémăne la timpă și apoi se ară ca să se îngrope semăntă.

9. — Porumbulă și alte plante, precumă cartofulă, se pună în cuibură saă în urma brasdei.

§ 5. *Despre plivită, prășită și mușuroită.*

1. — Nu este în destulă ca să se semene palntele și trebuie dupe ce resară se fiă și îngrijite.

2. — **P l i v i t u l ă** este lucrarea prin care se smulgă toate burienile vătămătore din semănături.

3. — Se plivesce grăul de pălămidă, de neghină, de cépa ceori și alte burieni.

4. — **P l i v i t u l ă** se face cu o săpăligă dréptă cu códa lungă; se înfige în pământ ca să se taje buriana câtă de adêncă.

5. — **P r ă ș i t u l ă** se face ca să se curețe de buriană semănăturile făcute în cuiburi. Sapa este instrumentul întrebuintat pentru această lucrare, și de aceea se și numesce lucrarea săpată.

6. — Săpăturile dese suntă fôrte priincioase planteloră, pentru că nu numai curăță burienile, ci totă-de-odată mănunțescă și pământulă.

7. — Cândă sedăcea din urmă sapa se strînge pământulă pe lângă cuiburi, și de aceea această lucrare se numesce **m u ș u r o i t ă** sau **c u i b ă r i t ă**.

8. — **Cuibăritulă** este bună pentru că dă mai multă tărie rădăcimiloră și le ține mai multă umeđclă.

9. — In unele locuri se mușuroiesc porumburile cu rarița cu două boui. Lucrarea se face mai iute și mai cu economie.

§. 6. *Cositul și seceratul.*

Cândă vomă vorbi despre fenețe și despre grâne, vomă arăta cândă și cumă se cosescă saū se seceră.

V.

DESPRE PLANTELE CULTIVATE.

1. — Plante cultivate suntă acelea pe care le sémănă și le îngrijesce cultivatorul până ce vine recolta.

2. — Tóte plantele cultivate se potă deosebi în șése categorii, care suntă:

C e r e a l e l e, adică grîlă, alaculă saū caplageóa, porumbulă, meiulă, orđulă, ovesulă, secara, și rișca.

Leguminósele făinóse, adică bobulă. fásolea, mazărea, lintea și năhutulă.

Rădăcinile și tuberculele, precumă suntă cartofi, napi, morcovi, sfeclele, guliele. păsternaculă.

Nutrețurile semănate saŭ artificiale, precumŭ suntŭ visdeiulŭ, trifoiulŭ, sparceta, mazărichea, bobulŭ, cicórea, varța, érba grasă, meiulŭ, mohorulŭ, și orî-care alte alte nutrețuri pe care le sémănă omulŭ.

Fănêțele saŭ liveșile, care cuprindŭ locurile în care cresce érbă de sine.

Plantele industriale; între acestea intră plante care dau uleiŭ precumŭ suntŭ rapța, semênța de inŭ și de cânepă, maculŭ; plante care dau tortŭ, precumŭ suntŭ inulŭ și cânepa; plante din care se face vêpsituri, precumŭ suntŭ roibia, șofranulŭ și șofrânelulŭ. Totŭ în acéstă catigoriă intră și tutunulŭ, muștarulŭ, hameiulŭ.

ș. 1. — *Plante cereale.*

1. — Subŭ numele de cereale se înțelege plantele ale căroră semênțe saŭ produse se întrebuinteză mai cu sémă pentru hrana omulŭ și a animalelorŭ.

2. — Din cereale se face și rachiŭ și alte produse, precumŭ scrobéla, aluaturile și altele.

3. — Cerealele care se cultivéză mai multŭ în România suntŭ următóarele: grîulŭ, porumbulŭ,

orđulũ, ovesulũ, secara și meiulũ; se cultivézã și prea puținũ rișcã mai cu sêmã, pes te Milcovũ.

Grîulũ.

1. — Grîulũ este una din plantele cele mai folositóre omulũ, și putemũ dice cea mai folositóre, pentru cã elũ nutresce cea mai multã lume.

2. — Suntũ peste trei sute de soiuri de grîũ. In fiiã-care țérã se aflã mai multe soiuri.

3. — Tóte grîurile se potũ împãrți mai întiũ în douã clase mari; 1. Grîurile cu bobulũ golașũ, adicã acelea care dupe se suntũ treierate aũ bóbele góle; 2, Grîurile înbrãcate, numite la noi alacũ și caplagea, alũ cãrora bobũ și dupe ce se treiera sp cele, rêmîne acoperitũ de o pasgh țã plevósã.

Grîurile cele mai cultivate suntũ acele d'ântiũ.

4. — Intre grîurile golașe unele suntũ cu mustã țĩ și altele farã mustã țĩ. La noi se gãsescũ și de unele și de altele.

5. — Dupe tãria bobulũ suntũ grîuri numite

fragede ală căroră bobă este fragedă și albă făinosă în întru; altele care aă bobulă tare, st'closă cândă se sparge, și pentru aceia se numescă grâuri tari. Grâurile tari se cultivéză mai cu sémă în țerile călduróse. La noi se cultivéză și unele și altele.

6. — Dupe timpulă seménaturei grâurile se împartă în grâuri de tómnă, care cuprindă tóte soiurile care se séménăde cu tómnă; grâuri de primăvară care cuprindă pe acelea care se séménă în primăvară.

7. — Între grâurile de tómnă cele mai vestite la noi suntă grâulă românescă albă și roșu, și grâulă de Banat; iară între acele de primăvară grâulă numitū ghircă este celū mai bunū

8. — Grâurile care isbutescă mai bine la noi suntă acele de tómnă.

9. — Grâulă cresce mai în tóte feliturile de pămênturi daca suntă lucrate bine și gunoite; cu tóte aceste pămênturile argilóse mărunțite bine, luncile grase, suntă locurile unde 'i priiesce mai bine.

10. — Grâulă vine bine mai înteiū dupe o-

gorū; pentru aceia cultivatori care voescū să aibă recolte frumoase de grîu ară de două orî pe vară porumbistea saū altū locū unde are să se semene grîulū.

11. — Cîndū porumbulū se còce de timpuriū, putemū semēna grîu dupe dēnsulū, pentru cā pāmēntulū fiindū bine lucratū și curățitū de burieni, va prii acestei cereale.

12. — Arătura din urnā să fie mai puțin adēncă de cātū acele făcute înainte, pentru ca pāmēntulū din fundū să se așeđe bine. Grîulū 'i merge bine cîndū pāmēntulū de desubtū este așeđatū bine.

13. — Ca să aibī grîu bunū trebuie să puī în pāmēntū semēnță bună. De aceia cultivatorulū să caute cātū-va putea ca să capete grîu de semēnță coptū bine, curatū și greū la mână.

Semēnța de unū anū este întotū-de-una cea mai bună.

14. — Totū cultivatorulū cu grijă de trebile sale, caută să lase pentru semēnță grîulū ce i se va părea mai bunū; ba încă arū trebui să'lū semene a nume, și să'lū lase să se còcā cātū de bine.

15. — Dupe ce s'a făcută cea din urmă arătură se sémână grîul. Elu se sémână cu mâna. In unele țeri se sémână grîul și în rînduri, și produce mai mult.

14. — Timpul celu mai priinciosu pentru seménatulú grîului este între Sânte Mării, adică de la 15 augustú pîná la 8 de septembre. Cu rôte acestea se sémână grîu și pîná la 15 octombre, și la nevoie chiarú pîná la sântulú Dimitrie; însă grîurile timpuriú suntú cele mai rodítóre.

15. — Pe unú pogonú se sémână de la trei pîná la patru báníți de seménță. Cu cîtú este páméntulú mai grasú și mai bine lucrátú, și cu cîtú se sémână mai de timpuriú, cu atátú se pune seménță mai puținú în páméntú.

16. — Grîurile de primăvară se sémână pe datá ce se desprimăvărăză. De aceia locurile trebuescú arate de cu tómnă.

17. — Seménța se îngropă saú se acoperă, cu grapa saú cu plugulú. Cândú se sémână tăr-điú seménța se îngropă cu plugulú.

18. - Primăvara dupe rece esare grîulú este

de trebuință ca să fie plivită de pălămidă, de neghină și alte burieni. Numai astă-feliu și prin arături dese poate cultivatorul să scape de aceste burieni vătămătoare.

19. — În unele țări se grăpéză primăvară grâurile semēnate în pământuri tari, și se tăfălugescū acele semēnate în pământurile ușdre.

20. — Dacă și se pare grîlū prea mare, prea puternicū, atunci taie cu secera vērfulre foilorū de susū; cu chipulū acesta scapă grîlū de a se culca.

21. — Grîlū se seceră la câmpū în luna lui iunie, și spre munte pe la începutulū lui augustū.

22. — Grîlū de vëndare se seceră cândū este în pîrgă, adică pînă ce nu s'a întăritū bobulū de totū. Făcendū astū-feliū spicele nu se scutură mai de ocū.

23. — Grîlū se taie cu secera saū cu cōsa ũpedecată. Cu cōsa taī de patru orī mai multū înt'o ȓi de câtū cu secera. Pentru aceia cultivatori trebuie să se siléscă să învețe a cosi grîlū.

24. — Grîulă seceratŭ se face snopi, ŝi snopi se facŭ clăi pînă ce se cară la ariă.

Grîulă stîndŭ în snopi îŝi cóce bobulŭ pe deplinŭ.

25. — Cândŭ se cară grîulă la ariă se face clăi mari, saŭ ŝire. Sirele trebuie făcute bine pentru ca dacă să întîmplă să ploă să se pòtă scurge apa.

26. — Grîulă se treieră cu caii saŭ cu machina. saŭ se bate cu mlăciulŭ. Treieratulŭ cu cai este mai obiŝnuitŭ la noi. Suntŭ cu tóte a cestea machini mici de treieratŭ cu boui saŭ cu cai, care arŭ fi fòrte bune pentru cultivatori cei mici.

27. — Grîulă treieratŭ se vîntură bine cu lopata, saŭ mai bine cŭ o mică machină numită vînturătòre.

28. — Dupe vînturatŭ grîulŭ, dacă se vinde îndată, se dă la ciurŭ; însă dacă s'a vînturatŭ bine, ŝi este curatŭ numai este nevoie de ciuruitŭ.

29. — Cândŭ îi merge bine, grîulă dă doué chile ŝi umătate la pogonŭ; însă ŝerani nu-

și camă îngrijescă toți țerintele și de aceia mulți suntă mulțumiți cândă iaă o chilă dupe pogonă.

30. — Dacă nu se vinde grîulă îndată, se pune în magasiă. Ca să nu se strice trebuie vînturată din cândă în cândă, căci altă-feliă se gîrgărițeză, și dacă este prea grămădită se încinge și muceșesce.

31. — Dupe cumă seie fiă-care, din grîu se face făină cu care se fabrică dă pânea. Dintr'ensulă se face și rachiū, scrobélă, bere și alte produse.

Paile de grîu se daă la vite iarna cândă este geră și se așternă și subă-densele.

Secara.

1. — Secara, este dupe cumă dîce ună agricultoră, grîulă locurilor nisipóse și sărace. Acolo unde nu cresce grîulă bine, secara cresce.

2. — Secara se sémănă toamna și primăvara ca și grîulă. Pămînturile umede nu suntă bune pentru seménaturile de secară.

3. — Pământul se lucră pentru seară ca și pentru grâu; se mănușește câtă de bine, și apoi se lasă de se aședă o lună de zile. După acesta odihnă se face semănătura.

4. — Pe pogon se sémână mai aceeași cătătime de semăntă ca și pentru grâu. Semănta se acoperă ca și grăul.

5. — În primăvară se plivesce seara de pălămidă și alte burieni.

6. — Secara se cöce înainte grăului. În dată ce se seceră se face clăi și se și treiră, căci dacă dă ploie peste dēnsa încolțesce totă în spice.

7. — În unele țeri se întrebuinteză paiele de seară pentru a face legături de snopi. În asemenea cașă seara se bate cu mlăciul, numai spicurile, pentru ca paiele se rămie întregi. Paiele se facă snopi și când vine timpul seceratului se moie în apă și se facă legături.

8. — Când este anul ploios se face între seară un fel de bóbe negriceöse care se numesc pinten. Secara care cuprinde pinten tre-

bue ciuruită bine, căci acei pintenii suntŃ o-trăvitori.

9. — Secara se scutură lesne cândŃ este prea cŃptă; Ńi după ce se recoltéză bóbele căđute resarŃ tŃmna; acésta este samulastra. Cultivatori leneŃi lasă locul seménatŃ astŃ-feliŃ ca să secere anulŃ fiitorŃ. Asemenea secară produce fórte puđinŃ Ńi strică Ńi păméntulŃ.

10. — Secara verde este unŃ nutređŃ din cele mai buue. Păinea de secară de Ńi camŃ ócheșă, este bună la mănecare, dulcégă la gustŃ. Din secară se face rachiuŃ. Paiete suntŃ fórte bune pentru acoperitŃ casele.

Orđulu.

1. — Orđurile suntŃ de tŃmna Ńi de primă-vară. La noi se sémănă mai multŃ orđŃ de primă-vară.

2. — Unele orđuri aŃi douė rënduri de bóbe Ńi altele patru. BobulŃ la unele este golaŃi ca alŃ gríuluiŃ, la altele înveluitŃ într'o pojghiță cumŃ este orđulŃ cultivatŃ la noi.

3. — Fața orđului este gălbeu; se află însă Ńi orđŃ cu bobul ngrue

4. — Orđul cresce bine în pământurile grase și bine lucrate.

5. — Se sémână cu mâna și se acoperă cu grapa.

6. — Primă-vara se tăvălugesce și se grăpé-dă orđurile.

7. — Buruienile năpădescú orđulú fôrte lesne de aceea trebuie plivitú cu mare îngrijire.

8. — Orđulú se cóce înaintea grîului. Elú se scutură fôrte lesne; de aceea este bine ca să se secere saú să se coséscă dimineța și séra.

9. — Orđulú se seceră cândú a îngălbenitú; dacă se lasă pînă ce albesce se scutură mai totú, ba încă 'i cadú spicele întregi.

20. — Din făina de orđú se face o pãnené-gră și negustósă. Din orđú se face mai un sémă unú felú de bętură numită bere. Pentru caí orđul este fôrte hrãnitorú și rãcoritorú; paiele suntu bune patu nutrețú și pentru stratú de vite.

Ovėsulu

1. — Mai tôte ovesurile suntu de primă-vară

Dupe fața bobului se deosibescă ovesurile albe și ovesurile negre. Ovesul negru este mai greu de câtă acelă albă.

2. — Ovesulă vine bine dupe porumbă, dupe rapiță și dupe alte plante prășite. Rău faci cultivatori cari pună ovesă dupe grău sau dupe altă cereală.

3. — Ovesulă îi primesce în pământulă argilosă și camă umedă. Locurile trebuie arate de toamnă.

4. — Semănăturile câtă de timpurii suntă cele mai roditoare. Semănța se îngrăpă mai adâncă ca să nu sufere de secetă. Pe ună pogonă se semănă trei pînă la patru băniți de ovesă.

5. — Ovesulă se cōce după grău. Dupe ce s'a seceratū se lasă întinsă pe câmpă câte-va zile ca să se cōcă bine. Dupe acēsta se face snopi și se duce la ariă.

6. — Cândă este semēnatū în pământă bună și lucratū, ovesulă dă mai multă de țētū grăulă

7. — Ovesulă este bună pentru hrana cailorū. In unele țeri se face pāne din făina de ovesă. Paiele de ovesă suntă fōrte bune pentru vite.

Ovesulă verde este ună nutrețu hrănitoră și plăcută.

Porumbulu

1. — Porumbulă saă păpușoiulă, este planta care se cultivăză mai multu la noi, pentru că cult vatori din țera noastră se nutrescă cu făina ce se face dintr'ensulă.

2. — La noi se cultivăză mai cu sémă douē soiuri de porumbă: unulă cu druga (spiculă) lungă și cu bobele mari, și altulă cu druga mai mică și cu bobele mai mărunte; acesta este numită și scorumnică.

3. — Porpmbulă cu bobele mici este mai spornică și dă făină mai multă.

4.— De câtă-va timpă s'a introdusă la scó-la de agricultură de la Pantelimon porumburi timpurii; acestea se cocă pe la începutulă lui Augustă. Astă-feliă rămîne pământulă slobodă și se póte pune grău de tómnă.

5. — Porumbulă i place pământurile grase eumă suntă luncile, și lucrate adîncă și bine. De aceia ară trebui ca să să arc de cu tómnă

ocurile de porumb, și apoi să se are pentru semănat.

6. — Semănatul porumbului nu se poate face prea de timpuriu, căci dacă dă vre-o brumă după ce a resărit, degeră tot. Cultivatorul însă să fie cu băgare de seamă, și să semene dupe cum va fi anul, cât se poate mai timpuriu. În general la noi se semăna porumbul în aprilie până la săntul George; și la munte și mai târziu.

7. — Semănta de un an sau de două este cea mai bună; se știe că semănta de două ani produce drugii mai multe.

8. — Porumbul se semăna în cuiburi pe urma brasdelor. Rîndurile se pun la două și la trei brasde; iar cuiburile la un pas mic. În fie-care cuib se pun două bobe; căci ca să fie porumbul bun în fie-care cuib trebuie să fie numai un fir, și atunci se poate semăna și mai des.

9. — Porumbul se pune cu parul sau cu călcîiul.

10. — În unele părți ale țerei se semăna

porumbulă cu mâna ca grîulă; este însă multă mai bine să se puie în cuiburi pentru ca să se pótă lucra mai lesne

11. — Porumbulă dupe ce resare și face două foie se prăsesce. Cândă se mai înalță se prăsesce din nou și se și cuibăresce. Atunci se smulgă și firele de prisosă.

12. — În locă să se prășescă cu sapa, a două oră să prășesce cu mușuroitorulă.

23. — Cândă a legată porumbulă se potă rupe vîrfurile lugeriloră; astă-feliă vine mai multă mîsgă la drugă; vîrfurile se daă ca nutreț.

14. — Din tulpina porumbulă daă pușori care suntu vătămători; aceștia trebuie rupti.

15. În multe localități se pune de-odată cu porumbă și fasole care se urcă pe dînsulă, și dovlecă.

16. — Cândă suntu pămînturile slabe, este bine ca în fie-care cuibă să se puie cîte o furcă de gunoiă.

17. — În luna lui septembrie se cóce poru-

mbulú; bóbele îngălbenescú și se întărescú. și coceni se uscú. Atuncî trebuie culesú.

18. — Porumbulú se culege saú cu foí saú fără foí. Este maí bine să se culégă cu foí, și dupe câte-va ȓile se curăȓă.

19. — Porumbulú carăȓitú se pune în pătului.

20. — Cândú se culege porumbulú se alegú drugile cele maí frumóse pentru seménȓă; acestora li se lasă foile și se atárnă în podú saú aiurea.

21. Porumbulú bine cultivatú produce și trei ekile la pogonú,

22. — Când- este trebuinȓă pentru móră saú pentru vênȓare se bate porumbulú în cușci saú se curăȓă cu mâna,

23. — Coceni rămași dupe ce s'aú curăȓitú bóbele suntú fórte buní pentru arsú; ba în unele țeri se taie bucăȓi, și se ferbú cu apă și cu sare pentru vaci.

24 — Porumbulú este una din plantele care se întrebuintéză maí multú. Făina sa saú mălaiulú, se întrebuintéză pentru a face mămăligă.

Porci se îngrașă foarte bine cu porumb și fac slănină tare și gustosă. Pentru paseri este foarte bun. Din malai se face rachi. Porumbul cosit de verde este un nutreț din cele mai bune.

Meiulu

1. — Meiul se cultivă în destul de mult la noi, atît pentru hrana ómenilor, cît și ca nutreț.

2. — Acestei plante îi priesce în pămînturile grase și lucrate bine,

3. — Se sémăna în aprilie cu mîna. Nu cere nici o lucrare de întreținere,

4. — Meiul se cosesce în septembrie; se cară la ariă și se treieră ca și cele-l-alte cereale.

5. — Mămăliga de mei nu este așa de bună ca cea de porumb. Diu făina sa se face un fel de băutură numită bragă. Paserile și vitele lă mănăncă cu plăcere. Paiele sînt bune de nutreț.

Rișca.

1. — Rișca crește în pămînturile cele mai

sărace, în nisipurile sterpe. Suntă țeri unde ómeni se hrănescu cu mămăligă de rișcă.

2. — Elú se sémănă cu mâna în luna lui maiú.

3. — Rișca se cóce în augustú. Să se bage de sémă cândú seménțele de d'asupra suntú cópte atnci să se și secere. După ce se lasă doué ȓile, se cară la ariă și se treeră.

4. Seménța de rișcă este bună pentru paseri și pentru porci. Paiete nu suntú bune mai pentru nimicú.

§ 2. *Plantele leguminóse făinóse.*

Subtúnumele de plante leguminóse făinóse, înțelegemú pe acelea ale căroră bóbe cuprind făină și se ítrebuintéză pentru hrana ómenilorú; astfelú suntú fasolea, mazărea, bobulú. lintea și năutulú.

Fasolea.

1. Suntú multe soiuri de fasole, ínsă tóte se potú ínpărți în doue clase: fasolea cu aracú, adicá aceia care se urcă, și fasolea ológă care cresce josú.

2. — Fasolea cere unŭ pământŭ bunŭ și lucratŭ bine. In pământurile umede putrezesce bobulŭ, și în cele uscate încolțesce anevoe.

3. — Se sémănă fasolea dupe două arătură, în cuiburī. In fie-care cuibŭ se pune patru cinci bóbe. Depărtarea între cuiburī este mai ca la porumbŭ.

4. — Fasolea se sémănă în aprilie de o-dată cu porumbulŭ.

5. — Dupe ce resare fasolea se prășesce și se cuibăresce în mai multe rîndurī,

6. — Fasolea se cóce în augustŭ și cea târđiă în septembrie. Pentru culesŭ se smulge cu lugeri cu totŭ și se întinde la sóre până ce se usucă bine. Dupe aceia se pune în ariă și se treeră.

7. — Dupe cercările cunoscute s'a doveditŭ că fasolea nu sărăcesce pământulŭ; de aceia se póte semăna de două și de trei orī în același locŭ.

Mazărea, năutulŭ, bobulŭ și lintea.

1. — Aceste d'ântēiŭ trei plante leguminóse se cultivéză ca și fasolea, cu deosebire că se

potă semăna și cu mâna peste tot locul. Cu toate acestea semănătura în cuiburi este cea mai bună și pentru dânsule.

2. — Bobulă este o plantă din acele mai bune. Nu numai că este hrănitoră pentru oameni, dară este bună mai cu sēma pentru vaci și rîmători. În multe țeri se sēmăna pentru vite, și dupe ce s'a uscată se face snopuleți. Se dă bobulă vacilor și oiloră mai cu sēmă iarna; ba se dă și chiară cailoră amestecându-lă cu plēvă saă cu paie tocate.

3. — Năutulă se cultivăză prea puțină, și cu toate acestea este fôrte hrănitoră.

4. — Lintea se sēmăna în pămēntă mărunțată bine, câtă de timpuriă. Ea se pune saă în rînduri saă se aruncă peste totă. Pe cândă cresce este bine ca să se prășescă. Cândă îngălbenescă tecile, lintea trebuie culēsă. Ea se smulge ca și fasolea; se lasă de se usucă bine și apoi se treeră. Lintea este hrănitore și plăcută la mîncare. Paiele sale se daă ca nutreță la vite.

§ 3. *Plante tuberculöse și radacinöse.*

În acēstă categoriă intră toate plantele culti-

vate pentru tuberculele saũ pentru rădăcinele lorũ. Unele dintr'ênsele se fũtrebuintezã și pentru hrana ómenilorũ și pentru a animalelorũ; altele numai pentru a animalelorũ.

Cartofi sau piceoicile.

1. — Cartofi suntũ una dintre plantele cele mãi folositoare. Eĩ aũ fostũ aduși din America.

2. — Suntũ o mulțime de soiuri de cartofi, de mãrime și de formã deosebitã. Aceĩ mãi mari și mãi apoși se cultivézã pentru animale; aceĩ mãi micĩ și mãi fãinoși pentru ómenĩ.

D'ntre cartofi cultivați la noi, douẽ soiuri suntũ mãi bune: aceĩ galbenĩ și aceĩ violeți. Soiulũ de cartofi de Brașiovũ este unulũ din cele mãi bune.

3. — Cartofilorũ le priiesce în pãmênturile bine mãrunțite și grase, precumũ suntũ luncile nisipóse. În pãmênturile argilóse și umede nu le merge bine.

4. — Cartofi se potũ pune dupe grãne saũ în țelinã. Loculũ trebuie aratũ și îngrășatũ dacã este slabũ. Arãturile de tómnã suntũ neapãrate pentru ca sã se mãrunțescã pãmêntulũ bine.

5. — Pentru sădită se alegă cartofi nici prea mari nici prea mici. Dacă suntă prea mari se potă tăia în două și în trei bucăți.

6. — Săditulă cartofiloră se face cîtă mai de timpuriă. Pentru acêsta se facă cuibură mari și în fie-care cuibă se pună două sau trei cartofi depărtati unī de alți. În unele locuri se înfigă cartofi în brasdă dupe ce trece plugulă, și se acoperă cu brasda fitóre.

7. — Dupe ce resară, cartofi se prășescă. Mai târziă cândă aă crescută de o palmă, se prășescă din noă și se mușuroiescă, făcendu-se mușuroiele cîtă de mari.

8. — În luna lui septembrie lugeriă se usucă; atunci se și scotă cartofi cu sapa, sau cu o casma.

9. — Cartofi se păstréză în bordeie, puși pe paie. Acei de semênță trebuie îngrijiți cu deosebire ca să nu dea în primăvară.

10. — Cartofi se întrebuintéză într'o mulțime de țeri pentru hrana omului. În Transilvania se face pâne dintr'ênșii. Pentru vite, și mai cu semă pentru acele care se pună la îngrășată, suntă fôrte hrănitori. Din cartofi se face și rachiă.

N a p i i .

1. — Napii se cultivéză în multe țeri pentru vite și pentru rachiū. Ei se prălescū fôrte lesne și se cultivéză ca și cartofi. Suntū fôrte bunī primăvara pentru vaci, pentru oi și pentru porci.

2. — Ei crescū în pământurile nisipóse oricâtū arū fi de sárace.

S f e c l e t e

1. — Suntū mai multe soiuri de sfecele: unele suntū roșii, altele albe; unele suntū mari altele mici. Acele roșii se cultivéză în grădinī pentru ómenī; acele mari și albe se punū la câmpū pentru vite.

2. — Sfecele crescū bine în pământurile grase și camū jilave. În pământurile slabe rădăcinile rămânū mici; pentru aceia asemenea pământuri trebuescū gunoite.

3. — Pentru sfecele se ară pământulū odată saū de douē ori tómnă, și o dată primăvara.

4. Ele se séménă în luna lui aprilie, în rînduri drepte și depártate ca și rîndurile de porumbū. Se tragū rîndurile cu unū țerașū și du-

pe aceia se sémână cu mâna și se acoperă totu cu mâna saũ cu o greblă.

5. — Indată dupe ce resarũ sfeclele trebuescũ prășite. Pînă ce se culegũ se mai prășescũ și se mușuroescũ de douë orĩ.

6. Sfeclele se scotũ din pãmentũ în septem-
bre. Mai ânteiũ li se taie foile fãrã ca sã se
atiugã rãdãcina, și apoi se scotũ afarã cu unũ
tîrnãcopũ cu craci.

7. — Sfeclele se pãstrẽdã în bordeie unde se
aședã bine pe paie.

8. — Cãndũ vine iarna cultivatorulũ începe
sã dea sfecle tocate la vite, amestecãndu-le cu
paie tocate saũ cu plévã. Este bine ca dupã ce
se amestecã sã se lase tocãtura sã stea o ñi si
o nópte

9. — Din sfecle se face zacarũ și rachiũ. Sfe-
celele din care se face zacarũ suntũ mai mici și
mai dulci de cãtũ acele de vite.

Morcovi și pãsternaci.

1. — Morcovi și pãsternaci se cultivẽzã mai
ca și sfeclele, și le priiesce totũ în pãmentũ grasũ
și bine lucratũ.

2. — Morcovi de vite suntă albă și mari. Suntă bună nu numai pentru vacă și pentru oi ci și pentru cai. Se daă tocaă ca și sfecelele.

§ 4. *Nutrefurile semădate sau artificiale*

În această categorieă intră tôte plantele pe care le sémână omul ca să facă nutrefă pentru vite. Până acumă la noi nu se sémână nutrefuri multe, și această este pricina pentru care vitele năstre mai tôte pieră iarna de fόμε. Cându amă avea nutrefuri multe ne am nutri vitele mai bine și ne amă folosi de dênsele mai multă.

Visdeitulă saă luzerna.

1. — Visdeitulă este o plantă care cresce selbatică la noi în fênețele cele bune. Acumă decăă-va ani s'a semănată pe alocurea și acei care aă semănată aă înăelesă câtă este de folos toră.

2. — Acestei plante îi priiesce în pământă grasă, arată adâncă și curăăită de buruieni. Rădăcinile sale se înfîgă fôrte adâncă, și dacă pământulă nu este arată la o adâncime mare, plantele staă pe locă și se pipernicescă până ce pieră.

3. — Visdeiulă se sémënë primăvara în orđă saă în ovesă. Astă-feliă dară cândă are cineva să semene visdeiă trebuie să are pământulă în care are să se puiē orđulă, de mai multe ori de cu tómnă. Pe ună pogonă se sémënë optă oca de semēnță.

4. — Sémënë orđulă și tocmai dupe ce a răsărită bine. sémënë visdeiulă. Semēnța se acoperă cu o greblă ușiórá.

5. — Se póte semēnă visdeiulă și singură; însă în grâne este mai ferită de secetă.

6. — In anulă d'ântēiă nu se cosesce visdeiulă pentru că este prea mică. In ală doilea pe dată ce înfioresce se cosesce. De abia s'a cosită, și iarăși dă, și creșce fórte iute. Dacă timpulă este priinciosă visdeiulă se cosesce de patru și de cincă ori pe vară, și rămîne și pășunare pentru vite.

7. — In locă bună visdeiulă ține șēpte și optă anī. Cândă începe să se rărăscă se sparge pământulă de cu tómnă și se sémënë ovesă în primēvară,

8. — Visdeiulă cu flórea galbenă se sémënë

ca și acelă cu flórea albastră; însă crește mai mică și este bună mai cu sémă pentru pășunare.

9. — Visdeifulă produce fînă multă și bună. Afară de acésta elă îngrășă pământulă prin rădăcinile care le lasă într'ensulă

10 — Sfătuim pe acei care voră semăna visdeifulă ca să nu lase vitele să'lă mănînce verde de pe livede căci se umflă. După ce se cosesce și se mai svântêdă să dă și ca maldără.

Trifoiulă și sporceta.

1. — Toți cultivatori cunoscă trifoiulă, și sciă că suntă mai multe soiuri: trifoiulă roșă sau de fînețe care crește în tóte fînețele; trifoiulă albă care crește pe marginea apeloră și în fînețele jilave; și în sfîrșitulă trifoiulă profiră care crește în aceléși locuri ca și acelă albă

2. — Tóte soiurile de trifoiă suntă bune; însă acelă mai căutată este celă roșă. În cele mai multe țeri cultivatoriă 'lă sémănă pentru nutreț.

3. — Trifoiului roșă 'i priiece în pământurile argilóse și jilave, în luncile grase. Elă se

lucréază și se sémănă ca și visdeiulū. însă ține numai trei ani.

4. — Sporceta se sémănă ca și trifoiulū, se pune însă mai multă semênță căci este mai mare la bobū. Lui îi priiesce și în pămênturi uscăcioșe, și pentru aceia arū fi fôrte bună în multe locuri la noi. Cândū se sémănă se îngrópă totū la aceeași adîncime ca și orđulū sau ovesulū cu care se sémănă de o dată.

Măzăricea sau borcégulū

1. — Măzăricea cresce la noi mai în tôte fînețele bune. Ei îi priiesce în pămêntū ușorū, bine mărunțitū, grasū și camū jilavū.

2. — Se află măzărice de tómnă și măzărice de primăvară.

3. — Acéstă plantă se sémănă singură întocmai ca linte.

4. — Pentru că măzăricea cade la pămêntū este obiceiū să se amestece cu ovesū sau cu orđū cândū se sémănă; se pune trei părți măzărice și o parte ovesū. Pe unū pogonū se sémănă patru-deci de oca de semênță.

5. — Măzăricea se cosesce sau înflorită, sau mai bine dupe ce a făcută tecă și bóbe.

6 — Suntă prea puține nutrețuri care să fie așa de hrănitóre ca mazăricea. De aceia agricultorii noștri ară trebui să o prăsescă.

7. — Dupe ce se cosesce mazăricea se lucréză pământulă și se pune grău.

Meiulă și mohorulă

1. — Meiulă este nutrețú hrănitorú cumú se lucréză, nu vom mai vorbi aici despre acésta. Vomú adáoga numai că agricultori nostri ară trebui să caute a face mai multú meiú nutrețú eáci elú le ară scóte vitele grase în primăvară.

2. — Mohorulă, sau paringulă, este asemenea unú nutrețú fórte bunú, și este păcatú că nu se caută mai multú. Elú se séménă și se lucréză ca și meiulă.

§ 5. *Fîneșile*

1. — Se numesce fîneșă sau livedă, locurile pe care cresce érbă și nutrețú pentru vite.

2. — In fîneșe crescú mulțime de erbură; în-

să cele mai bune suntu acelea unde se află vis-deiú, trifoiú, mazărcihe și graminee multe.

3 — Fînețele de lunci producú fînú multú și bunú; acele de délú producú fînú mai puținú însă hrănitorú și gustosú.

4, — Fînețele se potú împărți în pășuni, fînețe uscate și fînețe jilave.

5. — Pășunele suntu locurile acelea unde érba nu cresce așa de mare ca să se pótă cosi; astú-feliú suntu pășunile dupe munți care producú érbă bună, hrănitóre și gustósă. Suntu pășuni și pe câmpii, care însă s'arú putea cosi dacă s'arú lăsa érba ca să créscă.

6. — Fînețele uscate suntu acelea care se află pe délurí; ele producú fînú bunú, mirositorú și gustosú. Muscelurile suntu fînețele care se află pe pólele munților,

7. — Fînețele jilave suntu acelea care se află pe lunci. Loculú fiindú mai în totú-d'auna jilavú aceste fînețe daú fînú chiarú pe timpú secetosú.

8. — Pentru ca fînețele să producă fînú multú și bunú trebuie grápate în tóte primăverile cu

grapă cu dinți de feră. Astă-feliă se sterpesce muschiulă care împedică plantele de a cresce.

9. — In primăvară este neapărată ca să se risipescă tóte mușuróiele de cîrțiță, care facă ca cositulă să fie anevoie.

10. — In locurile umede este bine să se presare cenușă primăvara; cenușa face ca în locă de buruienă rele să crească plante bune.

11. — Fînețele se cosescă cândă mai tóte plantele aă înflorită; acestă timpă este la câmpă în luna lui maiă și iuniă; la munte se cosescă mai târziă.

12. — Dupe ce s'a cosită fînulă, se lasă de se usucă pe o parte și apoi se întórcă; și dupe ce s'a uscată și pe cea-l-altă parte se face purcúie și în urmă copiți. Copițile se lasă câtă-va timpă pe livede pînă ce fînulă se dospesce și se svêntéză bine, și apoi se cară și se facă clăi.

13. — Clăile trebuie aședate bine pe ună loc mai înaltă ca să se pótă scurge apa. Nu este reă ca să se facă și ună șențuleță de jură împrejură.

Ca să se economisescă fînulă, este bine ca clăile să se învelescă cu paie.

14. — În unele țeri se udă livezile primăvara și apoi dupe cósă iarăși se udă; astă-felū se póte cosi o fînétă de trei ori într'unū anū.

Udatulū se face prin șențulețe făcute de a lungulū fîneței; în aceste șențulețe vine apă din rîu și cândū se umple se varsă peste tótă fînéta.

15. — Pentru ca să fie folositorū udatulū trebuie ca pămēntulū să fie potrivitū bine.

§ 6. *Plante industriale.*

Subū numele de plante industriale se înțelege acelea pe care le cultivézá agricultorulū pentru deosebite meserii saū industrii; astă-felū este rapița pe care o caută aceia care facū uleiū; inulū și cânepa pe care le caută pînđari, și altele. Aceste plante aducū câștigū cândū suntū cultivate bine și se potū desface.

Plantele industriale se împartū în plante uleióse, — plante tectstile, — plante vāpsitóre, — și plante aromatice saū miro-sitóre. Să vorbimū despre cele mai însemnate din aceste plante.

Plante uleióse.

Se numescū plante uleióse acelea din a căroră semēnță sescóte uleiū. Cele mai însemnate suntū

rapia și maculă. Se mai scote uleiă și din sementa de ină și de canepă; însă desrpe acestea vomă vorbi la plantele tecstile.

Rapia.

1. — Rapia cresce bine la noi și totă aceia care o sémână se folosescă. Acéstă plantă de abia a începută să se cultiveđe de veră-o đece ană.

2. — Îi priiesce în pământurile lucrate bine; arate de două și de trei ori. În țelină iară și merge bine rapia. Pământulă argilosă este celă mai bună pentru đinsa.

3. — Se află rapia de tómnă și rapia de primăvară. Acea de tómnă dă mai multă, și pentru țera noastră este cea mai bună.

4. — Rapia se sémână în luna lui augustă dupe ce pământulă sa arată de două ori. Ea se sémână ca meiulă. Pe ună pogonă se pune cincă oca de sementă. Sementă se îngrópă cu grapa.

5. — Este multă mai bine ca rapia să se semene în rînduri ca porumbulă, pentru că atunci se pôte prăși primăvara, și cândă este prășită dă mai multă sementă.

6. — In unele țeri rapița se prăsedesce ca varza. Atunci se face în iulie o resadniță și în augustă se presădesce.

7. — Rapița se cöce în iuniū înaintea grîului. Cândū mai töte păstăile aū îngălbenitū atunci trebuie secerată, căci dacă se lasă să se cöcă prea multū se scutură tötă.

8. — Rapița se seceră diminéța și séra pentru ca să nu se scuture.

9. — Dupe ce s'a seceratū se cară la arie în carre cu zăblaie pe din întru, și apoi se treieră.

10. — Unū pogonū de rapiță dă optū-sute de oca cândū 'i merge bine, și suta de oca se vinde cu 60 și 70 de lei.

11. — Din semēța de rapiță se scöte uleiū pentru luminatū. O sută de oca de semēță dă trei-șeci și optū de oca de uleiū. Turtele de rapiță suntū bune pentru vite. Paiele se punū subū vite saū subū clăi.

Maculū.

1. — Macul încă nu se cultivédă la noi; din

semënța sa se scóte unũ uleiũ care este fórté bunũ pentru mánca-re; și dacã noi amũ pune macũ n'amũ mai avea nevoie de uleiũ de mã-sline.

2. — Acéstã plantã cresce bine în pãmentu-rile grase și lucrata bine. Se sémënë cîtũ de timpuriũ, chiarũ îndatã dupe ce se i'a zãpada

3. — Se sémënë ca meĩulũ, saũ mai bine în rëndurĩ; pe unũ pogonũ se pune douẽ oca de semënță, se acopere prea puřinũ.

4. — Dupe ce resare maculũ trebue prășitũ pĩnã ce nm 'lũ nãpãdescũ buri-enile. Se mai pre-sesce odatã cândũ s'a mãi înalțatũ.

5 — Cândũ cãpãțenele de macũ s'aũ uscatũ si semënța sunã în ĩntru, atunci se culegũ. Cã-pãțenele se punũ ĩntr'unũ sacũ și apoi ĩn carũ cu zãblãũ. In urmã se ducũ la arie unde se batũ cu mlãciile. Dacã suntũ copii mulți potũ sã taie cãpãțenele ĩn douẽ, și semënța cade de sine.

6. — Unũ pogonũ de macũ dã șese sute de oca de semënță.

Plante tectile

Se numescă plante tectile, acelea din care se scóte uisce fire care mai pe urmă se întrebuintéđă pentru a face pênđeturi, frîngii ș. c. l. Astű-feliű suntű inulű și cânepa. Améndouě eraű o dată cultivate multű în țera nóstřă; darű de cândű aű începutű ómenű să pórte căměși de pînză de americă nu se mai cultivéđă pe întinderű mari. Noi sfătűimű pe cultivatorű să puie inű și cânepă căci suntű plante care aducű câștigű.

Cânepa.

1. — Cănepa crește fórte bine în păměntű grasű și camű umedű. Locurile cele mai bune suntű luncile, văile, siliștiele, și păměnturile unde a fostű baltă.

2. — Ca să creścă bine cănepa, păměntulű trebuie aratű în mai multe rěndurű și adâncű. Se ară tómna o dată saű de douě orű, în primăvară se mai ară de douě orű și se grăpéđă.

3. — Seměnatulű se face în aprilie și maiű Seměnța trebuie alésă bine, să fie luciosă, grea și fața închisă. Pe unű pogonű se séměnă de

la 30 pînă la 40 de oca, dupe cumă voesce cine-va să fie cânepa de désă Semēnța se acoperă cu grapa.

4. — Cânepa de pînză se sēmēnă mai désă și cea de frîngii mai rară.

5. — Dupe semēnatū să se păzescă cânepiștea pînă ce rasare, căci paserile mănîncă semēnța.

6. — Pentru semēnță este obiceiū să se semene cânepă prin porumbū și pe marginea porumbisceilor. căci cresce mare și se rămaresce.

8. — Intre firele de cânepă suntū unele masculine (acele cu moțu). și altele femele. Firele masculine se culegū în iuliū și augustū, iarū cele femele mai târđiū dupe ce se cóce semēnța. Cânepa culésă se face mănunchiurī care se punū în picidre până ce se culege tótă cânepa.

9. — Dacă s'a lăsatū cânepa să facă semēnța, atunci dupe ce s'a culesū se bate, și apoi se pune să se topescă.

10. — Cânepa se topesce în apă. Se punū tóte mănunchiurile în apă în prejuritū unū parū

și dasupra copitei se pună petre și lemne ca să iasă mănuchiurile afară. În deuce zile cânepa s'a topitū.

11. — Dupe ce s'a scosū cânepa din apă se spală cu apă limpede la fontână și apoi se întinde la sóre ca să se usuce. Dupe ce s'a uscatū se pune în coșarū pînă ce se meliță.

12. — Apa în care s'a topitū cânepa este fôrte vătămătore pentru vite; de aceea să fie ferite de a bea din asemenea locuri.

13. — Din semēța de cânepă se scóte uleiū de arsū.

Inulū.

1. — Inulū creșce mai în tóte soiurile de pământū, însă 'i priiesce în pămēturile în care creșce bine grifulū.

2. — Acéstă plantă se sémēnă dupe grīū, dupe cânepă, dupe porumbū saū în țelină.

3. — Pămēntulū trebue lucratū bine, mănunțitū prin mai multe arături.

4. — Semēnatulū se face în aprilie. Pe po-

gonă se pune 20 oca semăntă. Se pună și mai multă cândă voiesca cine-va să aibă numai tortă iară nu și semăntă. Semăntă să acoperă puțină,

6. — Dupe ce resare inulă trebuie plivită în mai multe rînduri.

6. — Dacă se cultivă inulă numai pentru ață atunci se culege dupe ce-a înflorit; iară dacă se cultivă pentru semăntă, atunci se culege dupe ce a îngălbenit gogoșelele. Dupe ce s'a svântat se bate, și apoi lujeri se pună la topit ca și cânepa.

7. — Dină semăntă de ină se scote uleiă bună pentru mîncare și pentru zugrăvelă. Turtele suntă bune pentru vite.

Plante vâpsitore

1. — Intre aceste plante le socotescă acele din care se scotă vâpseli; astă-felă suntă roibia și sofranulă.

2. — La noi nu se cultivă pînă acumă asemenea plante, și fôrte rău căci suntă bănoșe

3. — Roibia cresce în pămînturile grase, jilave și săpate câtă de adîncă.

4. — Ea se póte prăsi saũ semênându-se în renduri, saũ sãdindũ butași din rãdãcinĩ. Dupe ce resare se plivesce de mai multe ori pînã tó-mna; atunci se acopere cu pãmëntũ. În primã-varã iarãși se plivesce, și cândũ începe sã înfloréscã se taie lujeriĩ și se dã la vite. Tó-mna iarãși se acoperã cu pãmëntũ. În sfirșitũ în arulũ alũ trelea iarãși se plivesce, se taie lujeriĩ și în septembrie se scotũ rãdãcinile.

5. — Rãdãcinile se usucã la umbrã; se punũ apoi în sacĩ și se vîndũ.

Deosebite plante.

În acéstã categoriã punemũ tutunulũ, hame-iulũ și muștarulũ.

Tutunulũ

1 — La noi se cultivézá mai multe soiuri de tutunũ, și mai tóte aũ foile mari. De câți-va ani se cultivédã și tutunũ turcescũ care are foile mai mici.

2. — Pentru tutunũ trebuie alesũ pãmëntũ grasũ și lucratũ bine. Îi priiesce în țelinã de pãdure și de fînețe.

3. — De cu primăvara se face o resadniță. Cândă resadulă este camă de o jumătate palmă se scóte și să presădesce.

4. — Resadulă se pune în rîndurî și se udă. În urmă se prășesce pînă ce vine timpulă culesulă.

5. — Foile se culegă cândă începă a îngălbeni se înșiră pe sfóră, și se puni de se usucă la umbră. Dupe ce s'aă uscată se facă păpuși și păpușile se facă téncurî saă boccele.

Hameiulă.

1. — Hameiulă nu se cultivéză până acumă la noi; acei care aă trebuință culegă selbatecă saă aducă din alte țeri.

2. — Elă se cultivéză în pămënturî argilóse arate bine. Se facă gropi ca pentru viie câtă se póte de mari; se pune gunoiă într'ênsele și apoi pămëntă. Gropile se facă la duoi pași uuele de altele. Primăvara să ia lăstarî care daă din hameiă bătrână și se sădescă în gropi.

3. — În fie-care grópă se pune câte o prăjină de trei stînjini pe care se urcă hameiulă.

4. Se prăsesce câtă de desă pentru ca locul să fie curat și mărunțit.

5. — Tómnă se taie din fața pământului vreji și se acoperă cuibulă cu brasdă. Prăjinile se pună la o parte în formă de surlă.

6. — În primăvara fiitoare se iaă brasdele de d'asupra, și se taie din fața pământului lăstari crescuți în aceste brasde și se pune pe d'asupra nițelă pământ. În toți anni se taie hameiulă totă astă-feliă.

7. — Din anulă ală doilea hameiulă dă produse. Cândă începe să înegrască vârfulă conulețeloră saă ală rodului, se culege hameiulă. Hameiulă este de culesă pe la sânta Maria mică; une-oră și mai de timpuriă.

8 — Se culege tóte rodurile hameiului; se întindă ca să usuce, și apoi se pună în saci unde se îndesă câtă de bine se va putea,

9. Hameiulă se întrebuinteză cu orđulă pentru a face o beutură care se chiamă bere.

Muștarulă

1. — Muștarulă se cultivă ca și rapița. Din

semënța lui se face făină cu care se face apoi muștarul de mâncare. Se scöte și uleiü din semënță.

VI.

Despre Rotațiuni.

1. — Prin rotațiunü se înțelege rëndulü ce se cuvine să se dea plantelorü pe același pämëntü, adică dacă se sémănă într'unü anü porumbulü pe unü locü, cândü trebuie să se mai semeue.

1. — Pentru ca să aibă cine-va o rotațiune și înparte loculü în atâtea bucăți câte plante cultivéză; așa de pildă la noi se cultivéză grüü porumbü și se face și ogorü. Dacă ai unü locü de trei-deci de pogóne, 'lú înparți în trei bucăți: într'una pui porumbü, într'alta grüü, și pe alta o faci ogorü. O asemenea împărțire se numesce rotațiune de trei anü saü trienală. Dacă s'arü împărți în două, s'arü numi de două anü.

3. — Rotațiunea, saü împărțirea pnmëntului, are mare folosü în agricultură, și acelü cultivatorü care urméză o rotațiune bună este sigurü că va produce mai multü și mai eftinü.

4. — Regulile care trebuescü urmate la rotațiunü suntü:

Plantele de aceeași familie precum sunt grânele, să nu se puie unele dupe altele, cu atât mai mult să nu se puie grâu după grâu. Puindă aceleași plante pământul se mănîncă, pentru că ele sugă dintr'ensulă aceeași hrană. Dacă se sémēnă altă soiă de plante, spre pildă grâu dupe rapiță sau dupe cartofi, grăulă nu va lua din pământulă aceeași hrană ca cartofii.

Să se începă rotațiunea cu o plantă care se prășesce pentru că se curăță pământulă de burieni, se mănunțesce, se face într'ună cuvēntă bună pentru grânele care voră veni dupe plantele prășitóre.

Să se gunoiéscă pământulă mai cu sémă pentru plantele prășitóre.

Cândă nu se pune gunoiă să se facă în tote de'ana ogoră, adică să se lase pământulă nesemēnată ună ană, și să se are de mai multe ori peste ană.

5. — Rotațiunea cea mai obicinuită la noi este următórea: se împarte locurile în trei părți: într'una se pune porumbă, într'alta grâu și alta se face ogoră. Astă-feliă obișnuită ună locă la noi se ogorăscē în anulă d'ântēiă; tómnă să sémēnă grău, și în anulă fiitoră dupe mirisce să

pune porumbă. Cu chipulă acesta rotațiunea noastră este ogoră, grău, porumbă.

6. — Mulți cultivatori nu se țină de aceste împărțire, ci sémână și câte cinci ani grău după grău. În adevără că în locurile grase se face, însă trebuie să scimă cū oră cătă de grasă ară fi ună loeă se sleiesce, se mănăncă cu timpulă. Pentru aceia este de miă de oră mai bine ca să se păstreze rînduiala de mai susă, și astă-felă copii voră moșteni locuri grase și curate, iară nu locuri mănecate și pline de pălămidă și de piră.

7. — Scopulă ogorulă este mai ântăiă d'a lăsa pămăntulă să se mai odihnescă, și ală doilea ca să lă mai mănunțescă și să lă mai aereze. La noi unde nu se pune gunoiă ogorulă este neapărată.

8. — Cândă s'ară gunoi pămăntulă n'ară mai fi nevoie de ogoră: și atunci cultivatorulă ară câștiga pămăntulă care stă nesemănată. Pentru aceia sfătuimă pe cultivatori noștri ca să încépă a 'și gunoi țărînilă pentru că s'a camă strîm-torată locurile.

9. — Cândă s'ară gunoi locurile atunci ară

putea să se urmeze astă-felū: se ară și se gunoiesce pământulū bine și se pune porumbū; dupe porumbū se pune grīū de primăvară saū ovesū seū orđū; dupe acestea se pune nutrețū, și dupe nutrețū, arându-se pământulū bine se pune grīū de tòmna. S'arū putea pune grīulū de tòmna dupe porumbū, dacā se cōce de timpuriū, și atunci dupe nutrețū se punū ovesū saū orđū, saū totū grīū.

10. — În loculū porumbulū se pōte pune rapițā, sfece, cartofī, tutunū și orī-care altā plantā care se prășesce.

11. — Cândū pământulū se umple de burieni ūtot este bine ca să se lase ogorū la cīte cincī șese ani, chiarū cândū se gunoiesce; căcī rămīndū loculū nesemēnatū pōte omulū să 'l-are în mai multe rēnduri și să'lū curețe cu grapa de rădăcinī.

Despre Viūă și despre vinū.

1. — Viia este una din plantele care isbutescū mai bine în țera nōstrā. In tōte părțile unde se cōce porumbulū se cōce și viia.

2. - Ea cresce în orī-care pământū. fie câtū

de săracă însă nu i merge bine nici în pământul clisos de tot, nici în nisipul curat. Pământurile cretose, mănunte și bogate, amestecate cu petricele sunt acelea în care i prieste mai bine.

3. — I merge mai bine viei pe deluri sau costișuri de cât în câmpii; pentru aceia și vinurile cele mai bune vin dupe deluri. Locurile umede, cetose, vecinătatea mlaștinilor sunt vătămătoare viei.

4. — Vii pusă spre amiazi, acolo unde bate soarele mai mult, dă cel mai bun vin.

5. — Când voriesc cine-va să sădescă vii din nou sapă mai întâi pământul la o adâncime de două palme; aruncă petricele cele mari și înprăscie pe d'asupra pe acele mici. Dacă se pune via într'un loc unde a fost pădure, este bine ca locul să se pîrjolască și apoi să se sape.

6. — Când este să alegă soiurile de vii ce are să sădescă, cultivatorul trebuie să alegă pe acele mai vestite, care se coc mai timpuriu, și de odată. Fie-care soi de viță este bine să se

sădască la o parte, iarū nu amestecate unele cu altele dupe cum se vede adesea în viile nōstre.

7. — Cele mai vestite soiuri la noi suntu următorele; bālana, verdunca, gordinulū, timpuria, bēșicata, țața vaci, razachia albă, cōrna, cornița, mischetu, ardelēnca, pistruia, seina, tāmēiōsa, negru vētosū, negru mōle, murga, vulpea, și cruciulița.

8. — Viia se prăsesce prin butași simpli, și prin butași cu mustăți

9. — Butași simpli suntu bucăți de vița de unū anū care aū la partea de josū și o bucată pe lemnū de duoī anī. Lemuulū de duoī anī se lasă peātru ca să nu se usuce prea curēndă vița și cāndū se sadesce viia se pōte tăia. Astū-felū cā dacā cine-va ia butași din viia sa, saū o vie vecinā poate să ea numai lăstari de un an.

10. — Butași se sadescū pimavara în aprilē saū și mai de timpuriū dacā anulū este princeosū.

11. — Dacā vița este lungă, se pōte împărți în douē și trei bucăți, căci unū butașū care are să se sādască este în destulū să aibă patru căpuși (muguri).

12. — Dacă nu se sădescă butași îndată, este neapărată ca să se puie într'un locū umedă.

13. — Butași cu mustăți se prădescă într'o anume resadniță saū scólă. Se sapă bine o bucată de pământū, și în primăvară se înfige cu unū țerușū bucăți de viță cu cîte trei patru căpuși, puindu-se în rëndurī. Afară se lasă numai o căpușă. În timpū de duoī anī se plivesce și se prășesce acéstă scólă de viiă.

14. — Butași cu mustăți se sădescă tómnă, în octombre. Cândū se scotū din pământū să se bage de sémă ca să nu se rupă mustățile; de aceia trebuie scoși cu tîrnăcopulū saū cu cas-maoa.

15. — Săditulū viiei se face dupe cumū urméză: tragī pe pământū cu o sfóră rëndurī drepte în lungū și în curmețișū, astū-feliū ca fiecare rëndū să fie depărtatū unulū de altulū de unū pasū bunū; acolo unde rëndurile se taie are să se sădescă butași.

Se facū gropī cu unū parū grosū adîncī de trei palme, și în acele gropī se vîră butașulū puindū camū culcată partea care rămâne afară. Pe lângă butașū este bine să se puie căți-va

pumnii de gunoiu bunu sau de pamentu negru de vale.

Afară din pamentu se lasă numai o căpușă, și dacă se află nisipă în apropiere este bine să se acopere căpușa, căci este mai ferită de secetă. Pentru butași cu mustăți în locu de gropi cu pară, se faci gropi cu o casma, mai largi; într'însele se pune puțină gunoiu: pe urmă se ia butașulu se aședă în mijlocu și se pune gunoiu și pamentu pînă ce se umple grăpă; apoi se bate cu piciorulu de juru în prejură.

16. — În anulă d'ântaiu se prăsesce și se plivosece viia cu mare îngrijire. Tōmna se îngropă, întindēndu-se lăstarulu și acoperindu-se cu pamentu. În anulă alu doilea se taie viia în primăvară; se lasă numai lăstarulu celu mai mare, iară cei-l-alți se taie. Lăstarulu rămasu i se lasă numai două căpuși. În anulă alu treilea se facu aceleași lucrări.

17. — În multe localități nu se îngropo viile tōmna; într'altele se îngropă și se desgrăpă primăvara dupe ce a începutu căldura.

18. Primăvara pe la mucenici, după ce se desgrăpă viia se taie pînă ce nu începe se dea. Tăiatulu se schimbă dupe locu: în unele loca-

lități se lasă vițele lungi, într'alte se lasă scurte. Când vițele sunt lungi atunci viia se arăcesce adică lăstari se întind pe două trei araci se lăgă cu tniū saū cu rich'tă.

19. Când sunt lipsuri în viia, primăvara se cucă câte unū lăstarū, se îngropă cu pământū, lăsându-ī numai vērfulū afară. Lăstarulū se ține cu cărlige pînă ce dă rălăcinī, atunci se taie de la tulpină.

20. Înainte de a înflori se sapă viia odată. Mai târdu când se face burianū iarăși să mai sapă. Curățenia pământulū este neapărată pentru că viia să facă struguri buni.

21. — Viia se culege în septembrie când toți struguri s'aū coptū bine. Struguri culeși prea de timpuriū dau vinū acru și care se strică curândū.

22. — Struguri se culegū în coșuri și hîrdaie și se ducū la linū.

23. — Linulū este o ladă de lemnū în care se punū struguri de se calcă. Dupe ce s'aū călcatū, boștina se pune în tés-cū, unde se stôrce pînă ce nu mai rămîne mustū într'ensa. 6

24. — Mustulǔ, saǔ zéma de strugurǐ, se pune în vase numite buți. Buțile se punǔ în pivnițe, unde începǔ să férbă. Să nu se lase buțile astupate căci plesnescǔ cândǔ ferbe vinulǔ. Dupe ce s'a potolitǔ fertulǔ se astupă.

25. — In tótă primăvara vinulǔ se pritoresce, adică se schimbă dintr'o butie într'alta. Buțile trebuie să fie opărite și spălate câtǔ de bine ca să nu dea mirosǔ vinulǔi.

26. -- Ca să se păstreze vinurile bine, trebuie ca pivnița să fie bună, adîncă, departe de gunoiurǐ și uscată bine.

27. — Dupe ce s'aǔ culesǔ viile, și cândǔ începe frunzele să cadă, viia se îngrópă, acolo unde este obiceiulǔ. Araci se strîngǔ și se facǔ grămedǐ la o parte, puindu-se la adăpostǔ ca să nu putredéscă.

28. — Dupe ce se tescuesce vinulǔ rămîne boștina care se numesce téscovina. Téscovina se pune în putinǔ mari, și în primăvară se face rachiǔ dintr'ensa. Asemenea și cândǔ se pritoresce vinulǔ rămâne la fundǔ drojdiǐ din care se face rachiǔ.

29. — Viile celle mai vestite din țera nóstră

suntă acelle din Dealu mare, Drăgășani, Odobesci și Cotnari.

30. — Dacă amă îngriji mai bine viile și vinurile năstre, noi amă putea să trimitemă vinuri de acele mai bune în țeri străine.

VIII.

POMI RODITORI.

Nuculă.

1. — Nuculă este dintre copaci roditori unulă dintre aceia care isbutescă mai bine în țera năstră; și dovadă dupre aeăsta este că 'lă găsimă în tôte părțile.

2. — Elă cresce mai în tôte pământurile, și în celle mai sărace; cu tôte aceștea 'i merge mai bine în acele calcarii, ușore și adînci, de câtă în acele clisóse. În pământă petrosă nuculă cresce mai încetă, dară lemulă seă este fôrte tare.

3. — Suntă mai multe soiuri de nuci; însă la noi putemă deosebi: nuci care facă nucile mari și lunguețe; nuci care le facă rotunde; și nuci care le facă mici și cu cőja tare saă nuci costelive. Aceia care facă nuci rotunde suntă

acei mai buni pentru că miezul este plin și unsuros.

4. — Nuci se presăscu din puî dobândiți prin semănță. Pentru acestu șfârșitū se alege o bucată de pământū bunū, se ară adencū și se mărunțesce bine. În acestu pământū se sādescū nucile cu cōjă cu totū, cu vĕrfulū în josū la o adencime de optū degite, și în rînduri depărtate unele de altele de trei palme. Nucile se punū la douē palme unele de altele.

5. — Tōmna sau primăvara se scotū puīi, li se scurtēdă rădăcina și sādescū în scōlă, depărtați de unū pasū uni de alți. Odată sāditi, nuculeți sād plivescū și se prășescū cândū este trebuiță.

6. — Cândū nuculeți sād de doui stînjini se scotū din scōlă și se sādescū pe locū.

7. — Gropile se facū de cu primăvara. largi și adînci; și tōmna se sādescū nuci. Este bine ca la sādire sād se arunce câte-va lopeți de gunoig în fie-care grōpă.

8. — Ca sād nu se frîngă este bine ca nuculeților sād li se puie araci pînă ce prindū putere.

9. — Nuci se potů prăsi și prin altoire, mai cu sémă cândů găsesce cine-va unů soiů de nuci bune.

10. — În totů anulů este bine să se are loculů unde s'aů săditů nuci, pînă ce se faců de douē-șeci și cincī de ani. Asemenea trebuie să se curețe tóte crăcile uscate

11. — Nucile se culegů în augustů și septembrie. Cândů se batů nuci cu prăjinī să se bage de sémă ca se nu să rupă crăcile.

12i — Nucile culese se curăță de cójă și se pună în podů, saů într'unů loců uscatů, în straturī sușiri. Mai în tóte ȃilele este bine să se prefire cu lopata pînă se uscă.

13. — La trei luni dupe culesů nucile se potů întrebuiņa pentru a face uleiů.

14. — Din nuci se scóte unů uleiů care se numesce la noi untů de nucă. Acestů uleiů este fórtē bunů pentru măncare.

15. — Arů trebui ca cultivatori de la munte mai cu sémă, să umple dēlurīle sterpe numai cu nuci, căci acestů copaciů este folositorů nu numai prin ródele sale ci și prin lemnulů sēů, care

este unul din lemnurile cele mai scumpe pentru tâmplărie.

Dudulă sau Agudulu.

1. — Dudulă crește bine în țara noastră. Lui îi priiește mai cu seamă, în pământul nisipos. adânc și gras; în pământul elios și nu îi merge bine.

2. — La noi sunt două nemuri de dudă; dudulă albă și dudulă neagră. Acelă albă este mai bună pentru creșterea gândacilor.

3. — Duși să prădesc și din butași și din semănță. Se ia dudu din duși care au 40 de ani; se storcosc bine, apoi se spală cu apă și se pun să se usce.

4. — Semănțele se pun în pământul toamna sau primăvara. Se alege o bucată de pământ bun; se lucră bine, și apoi se semănă în rânduri trase cu ună țeruși.

5. — După ce resară duduleți, trebuie pliviți și săpați mereu; se și mai rădesc astă-feliu ca să fie un pui la cinci degete. Dacă este secetă se udă dudi.

6. — Dupe unū anū se scotū pui și se săsădescū în scólă. Pămêntulū de scólă trebuie săpatū adâncū și mărunțitū. Pui se sădescū în rënduri, depărtați uni de alți de unū pasū.

7. — Cândū crescū se rupū cu unghiile lăstari care daū pe trunchiū și se lasă numai cei dela vérfū.

8. — Cândū suntū pui de trei anī se potū scóte și sădi pe locū. Pentru săditū se facū gropi mari primăvara, și tómnă se face sădirea. Duși se punū la trei stînginī uni de alți.

9. — Înainte de a se sădi duși, li se taie tóte crăcile lăsându-se numai cincī la vérfū; asemenea se taie și rădăcina grósă saū morcuvulū.

10. — Pînă ce prindū duși putere trebuie săpați în totū anulū. Se póte chiarū ara pămêntulū dintre dênși și semēna ca porumbū saū alte plante.

11. — In unele țeri se crescū duși piteci pentru ca să se póta culege frunđa cu înlesnire. Pentru acésta să taie trunchiulū mai de josū și se lasă de crescū ramurile.

12. — Frunđa începe să se culégă la șese anī

dupe ce s'aũ săditũ duđi. Cândũ se culege este neapăratũ ca să se ia tótã frunđa, căci rămãindũ pe uuele crăci mĩsga să trage acolo, și celelalte ramuri suferã.

13. — Foile de dudũ se întrebuintezã pentru a cresce gĩndaci de mătase. Crescerea acestorũ gĩndaci este o industriã fõrte bãndsã, și de aceea arũ trebui ca tođi cultivatori să aibã câțiva duđi.

Prunulũ.

1. — Pruni se cultivézã mai cu sémã la munte unde se face diu prune rachiũ

2. — La noi suntũ multe soiuri de pruni. de varã și de tómnã; ĩnsã pruni tomnatici suntũ cei mai căutați pentru fabricația rachiului.

3. — Ei crescũ ĩn pãmęnturile adãnci și nu prea sãrace; se prãsecũ ca și duđi, semẽnãndu-se și apoi sãd ndu-se. Se prãsecũ și din pui care daũ din rãdãcini.

PARTEA DOUA.

Despre animalele domestice

1. — Animalele domestice cuprind: bouii și vacile, caii, asinii, oile, caprele, porcii, paserile. Totu în această categorie intră și gândaci de mătase, albinele și pescii.

2. — În cărțile de agricultură s'au deosebitu speciile sau soiurile de vite, prin cuvintele următoare: specia bovină (bouii și vacile), specia cavalină (cai), specia asină (asini), specia ovină (oile), specia caprină (caprele) și specia porcină (porcii sau rîmătorii).

3. — Fie-care țără are soiuri de vite deosebite, potrivite cu locul, cu clima și cu nutrețul. De aceea cându unu agricultor voiesce să aducă soiuri de vite din țeri străine, trebuie să ție seamă de împrejurările în care se află pământul pe care 'lă cultivéază. În zadară va aduce cele mai bune soiuri de vite; căci dacă nu se voru întreține ca în țera loră; dacă nu voru avea nutrețul și îngrijirile de acolo, pieră cu timpul.

4. — Fiie-care țără are vite bune; numai cultivatorul să scie să le alégă și mai în urmă să le prăsescă. O vacă bună de lapte face vițele care mai în totu-de-una voru fi și ele bune de lapte. De aceia dupe cumu să caută semênța bună, pomi cei bunī, trebuie să se caute și vițele cele bune.

5. — Rasele saū soiurile de vite se potū îmbunătăți în trei ch'purī: s'aū corcindū vitele cu soiuri mai bune; saū aducendū vite din țără străină; saū alegendū dintre vitele din țără pre acele mai bune și țindu-le pentru prăsilă. La noi putemū îmbunătăți vitele alegendū tauri saū armāsari bunī dintre acei din țără, precumū și vaci și iepe.

6. — Vitele aduse din țeri străine se ținū cu mare anevoință; de aceia agricultori trebuie să se socotescă multū și bine pînă ce se vorū hotărâ ca să aducă vite din alte țeri.

7. — Uni agricultori credū că vitele mari suntū cele mai bune; așa că dacă vedū văcșore mai mici, saū cai mai înodați dicū. că nu suntū așa de bunī ca acei mari. O asemenea socotință este greșită, căci aceia ce se caută la o vită este

ca să dea multă din aceia ce i se cere, adică lapte sau muncă, sau carne, potrivit cu nutrețul și îngrijirea ce i se dă. Ce folosă că o vacă mare poate să dea lapte mai mult de câtă una mică, dacă cea mică dă mai mult lapte potrivit cu ce ne ține hrana sa.

8. — Trebuie ținut în seamă că mărimea vitelor este și dupe loc; astăzi felul la noi boui de munte sunt mai mici ca acei de câmpie; asemenea și cai. O vacă mare, greoasă, nu ar putea trăi la multe pentru că nu poate să se uce pe stânci ca să pască.

9. — Ca să avem vite bune trebuie și îngrijire bună. Pentru tot soiul de vite agricultorul trebuie să aibă adăposturi bune și hrană îndestulătoare potrivit cu ce se cere de la vite. Pe totă ziua vitele trebuiesc țeselte, periate și spălate. Cultivatori nostri neîngrijesc prea mult vitele; și apoi se mai miră că în primăvară de abia mai rămâne osul și pelea pe dânsle.

10. — Vom vorbi dupe toate soiurile de vite, însă mai cu seamă de boui și vaci, de cai, de oi și de râmători.

I

Bouii și Vacile

1. — Bouii și vacile sunt cele mai trebuin-ceose dintre animalele domestice; ele sunt care dau omului produsele cele mai folositoare: lapte, carne, muncă, pei și gunoi. Afară de acesta ele sunt și mai lesne de îngrijit de cât unele din cele-l-alte animale. Pentru aceia cultivatorul român ține atât de mult la bou-teni și văcșóra sa. Cine are boui și vacă nu pierde nici-od'ată. și are casa în totu-d'auna în-destulată.

2. — În țera noastră se găsesc mai multe soiuri de vite albe; însă acele de soiū mai bună se găsesc în Moldova, și în județul Ialomița În fie-care localitate cultivatorul pôte dobândi vite în destul de bune ca soiū; rămâne la den-su ũ ca să scie să le păstreze și să le prăsescă.

3. — În țerile străine se găsesc vite vestite mai cu sémă acolo unde cultivatori aũ știut să le alégă și să le păstreze soiulū. Astū-feliū se află vite frumoșe în Elveția, în Olanda, în Nor-mandia ș. c. l.

Vacile

1. — Vacile bune de lapte nu sunt din acele

frumóse; din potrivă la vedere suntú slabe, osóse, și pentru acei care nu le cunoscú, ele parú urête.

2. — Vacile bune de lapte, aú trupulú ososú, șoldurile eșite, capulú micú, córnele subțiri și lucióse, bărbia mică, pelea subțire și móle, părulú desú și móle, vinele dupe ugerú gróse și umflate, vinele din apoí eșite, vinele de lapte lungi și gróse, ondulate și isvóre largi.

2. — Ugerulú vacilorú lăptóse este móle, și sémână cu o pungă gólă, dupe ce s'a mulsú. Ugerulú are facă gălbuiă și părulú dupe dîn-sulú este fórte micú, desú și móle ca mătasea.

4. — Vinele de lapte se află subú pân-tece; ele iesú din ugerú, trecú pe pân-tece, și aprópe de piciórele de din'ainte intră in peptú.

5. — Găurile pe unde vinele de lapte intră in peptú se numescú isvóre saú fontâni suntú așa de largi că verfulú degetulú in intru;

6. — Vinele de lapte se cunoscú bine pipăindú mai cu sémă cu mâna pe subtú pân-tece: urmându-le spre peptú ajungi dreptú la fontâ-nile de lapte.

7. — Vacile lăptóse aũ o căutătură blândă; se lasă de pune mîna pe dênsele, tragũ la omũ.

8. — Unũ agricultorũ francesũ, a nume Guenon, a găsitũ nisce semne dupe care se potũ cumósce vacile lăptóse: aceste semne suntu tãbliþele și spicurile.

9. — Tãbliþele se aflã pe partea din apoi a vacilorũ, de la ședutũ și pînã la ugerũ: Sã se bage de sémã cã pelea de la ugerũ și pînã la ședutã este acoperitã cu nisce pãrũ scurtũ și desũ care în locũ sã caute în josũ ca totã pãrulũ dupe vaci, cautã în susũ: partea de pele pe care se aflã asemenea pãrũ se numesce tãbliþã.

10. — Cu câtũ tãbliþa se vede mai bine și este mai mare, cu cîtũ pãrulũ dupe dênsa este mai desũ, mai scurtũ și mai móle, cu atãtũ vaca este mai bunã de lapte.

11. — Spicurile suntu nisce figurĩ lungueþe care se aflã mai cu sémã pe tãbliþe și pe ugeri. Dacă pãrulũ dupe dênsele este mare și aspru vaca nu este bunã de lapte.

Ingrijirea vacilorũ.

1. — Inainte de tóte cândũ cultivatorulũ a

dată peste o vacă bună de lapte, trebuie să caute să aibă prășile dintr'ânsa. Pentru acesta nu trebuie să o dea la orî-ce taurc (buha'ŭ); să întrebe, să cerceteze unde se află veri-unulă mai bună.

2. — Vacile care sînt ținute la grajdii trebuie să aibă ună strată de paie pe care să se culce. Stratulă se schimbă pe totă ziua.

3. — Dacă cultivatorul ține să aibă vaci bune, trebuie să le țesele și să le perie în tôte diminețele, să le spele bine cu o mătură sau cu o perie grósă, dacă sînt pline de baligă. În locă de perie pôte întrebuința ună mototolă de paie.

4. — Cătă ține érba vacile potă pasce, sau mânca maldără a casă. Căndă nu mai este de păscută se pună la grajdii unde li se dă fēnă, paie de ordă și de ovesă, meiă, coceni de porumbă, tărîțe, varđă, sfecle, morcovi, cartofi sau piceoici, turte de ină sau de cănepă, uruială de porumbă și de meiă și alte nutrețuri.

5. — Atătă paiele cătă și rădăcinile, cumă sîntă sfeclele și morcovi, se daă tocate; cu tôte acestea paile se potă da și întregi, mai cu sémă dacă grănele aă fostă treierate cu caă.

6. — În privința nutririi vitelor cultivatori nostri sunt prea înapoiți. Vacile lor cad de slabe pentru că mai totă érna n'aú de câtú coceni de porumbú. Cu chipulú acesta nu vorú avea nici-odată vaci láptóse, pentru că nu póte da lapte o vacă care piere de fóme.

7. — În țerile unde cultura páméntulú a înaintatú, se ferbú mai tóte nutrețurile vitelorú. Fertura este bună numai ca să le móie. Nu este verí-unú lucru mare ca să se puic apă pe focú și să se dea undă hrana trebuincióasă pentru o đí

8. — Măncarea vitelorú trebuie dată la timpú hotărítú. Nimicú nu este mai răú de câtú să stea v tele în acceptare.

9. — Să se dea mâncare mai puțină și mai desú; pentru că vita mánâncă mai cu plăcere și mistuiesce mai bine.

10. — Vara cândú suntú vacile la érbă potú să bea orí cândú le vine; cândú suntú la grajdiú trebuescú adăpate vara de doué orí, diminéța și séra; și dacú este prea caldú se adapă și de trei orí; iarú iarna este în destulú să bea vitele odată pe đí la amiađí.

11. — În privința apei trebuie să fie curată,

limpede și iarna să nu fie prea rece. Cultivatori noștri facă mari greșale cându 'și adapă vitele în ori-ce lacă; căci adesea din apă vină multe bóle, și pieră multe vite.

12. — Vacile potă să fete peste totă anulă; mai obicunită fată primăvara.

13. — Vacile borfose tre buescă îngrijite câtă se póte de bine; nutrite din sătulă, 'adăpate fórté regulatū. Cândă se adapă saă sa aducă dela érbă nu trebue gonite, căci multe lépădă.

14. — Cândă este aprópe să facă vaca, trebue pusă singură într'ună coșarū bine aeratū și privighiatū de aprópe. Ună stratū caldū și schimbatū desū este neapăratū.

15. — Dupe ce a fătatū vaca trebue hrănită așa de bine ca și mai înainte, și mai bine dacă se póte, căci acésta 'i folosesce eă și vițelului. Asemenea trebue păzită de răcélă, căci multe vite pieră din pricina răceleă.

16. — Vițelulă oră se lasă de suge, oră se hrănesce la o parte cu lapte. La noi este obiceiulă ca să se lase să sugă; în alte țeri îndată ce fată vaca se pune vițelulă la o parte și i se

dă să bea lapte dintr'ună cenacū. La două luni se pune în lapte și puțină făină de orđū saū málaiū, și ouă. In a treia lună vițelulū începe a mânca fênū. Otava este celū mai bunū fênū pentru viței.

17. — Vaca ține vițelulū aprópe 285 de zile. Viței se potū scopi cândū sugū încă, însă trebuie îngrijiți de aprópe.

18. — Viței se potū înțărca cândū suntū de patru luni. Înțarcatulū să se facă treptatū; căci dacă se ia de odată vițelulū de la țită, slăbesce. Trebuie obișnuiți mai dinainte cu máncarea, și apoi dați la vaci din ce în ce mai puțină.

19. — Cândū vacile îmbătrănescū, saū nu mai suntū bune de prăsilă din veri—o pricină órecare, atunci se îngrașă și se vinde la măcelăriă.

20. — Vacile se îngrașă ca și boui, despre care avemū sē vorbimū mai josū.

Boui de muncă.

1. — Boulū este celū mai prețiosū animalū pentru munca cāmpulūi. In alte țeri se întrebuinteză mai peste totū loculū cai; la noi însă se întrebuintesă mai pesta totū loculū boui.

2. — Boulă bună pentru muncă are capul mare, fruntea lată, ochi vioui, córnela înfipte bine. Grebăuulă trebuie să fie ridicat, spetele late, șoldurile mari, închieeturile câtă de late, códa grósă și înfiptă câtă mai spre șirulă spinării, piciorile gróse, copita mare, pelea tare și pėrulă aspru.

3. — Vėrsta cea mai potrivită pentru a se pune boui la jugă este de la trei pınă la patru ani, și póte lucra pınă la deuce ani. La noi cultivatori pună boui prea de tineri la jugă; de aceia rămănă piperniciți și n'aú putere.

4. — Boulă lucrăză mai încetă de câtă calulă. însă duce mai multă.

5. — Ca să póta munci multă și bine, boui trebuescă nutriți și îngrijiți bine. Nu póte munci boulă căruia i se dă numai coceni saú o mână de fėnă, și nu se țesală nici-odată.

6. — Cândă este điuă prea mare boui trebuie saú schimbați la lucru, saú lăsați să se odihnescă în destulă.

7. — Primăvara avėndă vitele multă de lucru, trebuescă îngrijiți bine peste iarnă. Pe lıngă

fână și paie să li se dea uruială de porumb, de orđă, de ovesă și de mei.

8. — Țeselatul și periatul sunt totu atetă de neapărate pentru boui ca și pentru vaci. Boui neșeselați se umple de murdăria, de feliu de feliu de lighione, și chiară dacă sunt nutriti bine, nutrețul nu le folosescă în destul.

Îngrășarea vitelor.

1. — Se îngrășă boui ca și vacile. Îngrășatul se face saă la erbă saă la grajdul.

2. — Vitele bune pentru îngrășat, adică care se îngrășă lesne, aă capul mic, căntatura blîndă, fruntea lată, gîtul subțire, scurt și fără bărbă. Gîbănul trebuie să fie mic, peptul lat, spata rotundă, genuchile subțire, p'ciórele scurte, spinarea lată și dréptă, șolduri mari și códa subțire. Pelea este subțire, părul des și móle și ósele subțiri.

3. — Îngrășatul la erbă se face de cu primăvara pînă tómnă. Vitele se ducă în pășuni bogate și acolo nu li se dă de câtă sare. Dupe trei luni vitele slabe sunt grase. Astă-feliu facă cirezari la noi care taie mai pe urmă vitele la zalhana.

4. — Ingrășatul la grajdii este obișnuit mai mult în Moldova. Acolo se țin buoi slabi la grajdii trei luni. și mai mult, dupe cum sunt vitele când se pun la ingrășat. Hrana lor se compune din fân și zăcherea care este o amestecătură de uruială de porumb, sau faină de orz cu paie tocate sau cu plévă. Acastă amestecătură se sară și se udă cu apă, și dupe ce stă câtă-va timp se dă la vite.

5. — Se mai ingrășă vitele la grajdii cu rămășța de la velniță (povarnă), care se chiamă brahă sau borhot. Rachiul făcându-se din fână de porumb, de grâu și alte bucate, braha este hrănitore. Pe lângă brahă se dă vitelor și paie. Borhotul fiind apos vitele n'au nevoie să bea apă.

6. — Carnea vitelor ingrășate cu zăcherea este mai gustosă de câtă a celor ingrășate cu borhot. Carnea de borhot are un miros neplăcut

7. — În multe din orașele mari nu se găsesc vite grase iarna pentru că cultivatori nu ingrășă. Acesta este un rău mare, căci ingrășându boui bătrâni sau vacile care nu mai dau lapte, cultivatori ar câștiga mult, pe când vândându-le

slabe, de abia iaū câte patru-șeci de lei pe una.

8. — Pentru ca vitele să se îngrășe în puțină timp, trebuie ca grajdul să fiă camă întunecosă, curată și căldurosă; vitele trebuiesc țeselate în toate zilele, hrănite din destul și cât de regulat. Feliulă nutreșului să se schimbe din când în când, căci li se urășce totă cu un feliu de hrană.

9. — În țerile unde vitele se îngrășă bine li se dă la începută mănăcări apóse precum șefcele, napi, morcovi, varșă și cartofi cruș; apoi li se dă mănăcări mai uscate precum fenu, cartofi amestecați cu țărșe sau cu uruială, morcovi, turte de ină și de cânepă. Aprópe de sfârșitū li se ferbe mai tótă mănăcarea și li se pune sare mai multă într'êusa. Apă li se dă dupe voiă, și iarna să fiă mai căldicică.

10. — Este bine ca să se dea mănăcarea dei patru cincă ori pe zi, căci vitele o mistuiescă ma ușorū și mănăcă mai cu poftă.

11. — Vitele puse la îngrășatū trebuie să fie câtă se póte de liniștite; de aceia dupe ce li se dă mănăcarea se închidū ușile și ferestrele, și nu

se lasă nimeni să umble prin grajdii afară de omul care le îngrijesce.

II

Despre cai

1. — Crescerea cailor este una din ramurile cele mai bănoase ale agriculturii, pentru că calul este animalul cel mai folositor pentru cărașit, mai cu seamă în țările acelea unde nu sunt încă drumuri de feră.

2. — Dintre toate soiurile de cai acel arăbesc este mai vestit pentru alergat, însă nu este bun pentru muncă. Cai noștri se apropiă mult de acei arăbesci; sunt iuți, însă nu duc mult la povară.

3. — Cai de Transilvania sunt mai vîrtoși, mai legași de cătă acei din România. Cai de Moldova au fost vestiți odată. Venea lume din țări depărtate să cumpere iepe de prăsilă din Moldova. Și astăzi se găsesc cei mai buni cai din România tot în Moldova.

4. — Noi am avea cai buni dacă cultivatori și-ar da ostenelă ca să alégă bine aișari și iepele, și să crească cu îngrijire mânzi.

5. — Semnele dupe care se cunoscă cei mai buni cai de muncă suntū multe; vomū arăta pe acele mai însemnate.

6. — Calulū bunū nu trebuie să aibă capulū prea mare, potrivitū cu trupulū : urechile sale suntū drepte, subțirī micī, se mișcă neîncetatū și caută totū înainte; ochi mari, nările largī.

7. — Cai care aū capulū mare suntū greoi; aceia care le atērnă urechile suntū muoi.

8. — Gîtulū calului trebuie să fie dreptū de la spete și să se camū ratunđescă cândū ajunge la capū; grebenulū trebuie să fie mare, eșitū afară, spetele țepene și aședate pieđișū iarū nu dreptū.

9. — Peptulū trebuie să fiă mare, latū și adâncū; căci atunci are plumâniī mari și nu prinde mai nici-o-d'ată tienafesū.

10. — Șelele late și nu prea lungī, dovedescū că calulū este vêtosū.

11. — Sapa trebuie să fiă dréptă, lată și lungă. Coda trebuie să fie părósă și camū ridicată la rădăcină.

12. — Pântecele să nu fie nici mare, nici prea mică. La iepete de prăsilă pòte fi câtă de mare.

13. — Genuchele trebuie să fie câtă de țépën: închieăturile câtă de late.

14. — Copita, dupe mărimea calului, să nu fie prea lată nici prea dréptă. Copita albă este semnă că este fragedă; copita négră este cea mai tare.

15. — Pentru prăsilă trebuie să se alégă armăsarii de o mărime potrivită cu a iepeloră. Ună armăsară câtă o namină și o iapă mică, facă ună mânză fórte urătă.

16. — Iepele se daă la armăsară în luna lui aprilie și maiă.

17. — Este bine, pre câtă se pòte, ca iapă și armăsarulă să aibă același pără.

18. — Iapa ține mēndulă unu-spre-decc lună și câte-va đile. Două lună înainte de a face, trebuie iapa bine îngrijită; înhămată mai rară și nu la greutăți mari; plimbată din cândă în cândă.

16, — La donă-đeci de đile dupe ce a făcut, iapa se pòte pune la lucru.

20. — Mîndiî se întarcă cândû suntû de cincî lunî.

21. — Cai se nutrescû vara cu érbă saû cu maldărû, și iarna cu fênû. Cailorû de muncă mai cu sémă, trebuie să li se dea ovesû saû orđû din destulû.

22. — Mînzi asemenea trebuie bine nutriți, căci altû-feliû rămânû piperniciți. De la patru lunî în colo li se pòte da câte o mână de fênû bunû și ovesû saû orđû.

23. — Cailorû de lucru li se dă mîncare de trei orî pe đî: diminéta, la amiađi și séra. Inainte de a li se da grăunțe trebuie adăpați cu apă curată și limpede.

24. — In câtû despre îngrijirea cailorû, sfătuimû pe cultivatorî ca să nu le scape nimicû din vedere; căci numai cu îngrijire bună potû avea cai bunî. Cultivatori noștri ținû grajdiurile murdare, cai neșeselați și plinî de murdăria: acéstă nepăsare dovedesce că nu 'și înțelegû interesele.

25. — Pe fie care ți vedemă òmenî care bată fără milă cai; acésta dovedesce că suntu òmenî rēi, vrășmași.

III

Despre Oî

1. — Oile producă carne, lână, lapte, mie și gunoiă.

2. — Suntu multe soiuri de oî; la noi cele mai cunoscute suntu: oile țigăi, oile stogoșe, oile bîrsane și oile țurcane.

3. — Oile țigăi aũ lâna cea mai bună; firulă potrivită de lungă și de subțire.

4. — Cele-l-alte soiuri aũ lâna mai gròsă i. mai aspră. Țurcanele aũ lâna lungă.

5. Intre aceste soiuri suntu oî albe și oî negre. Se mai află unele camă roșii, și altele fumure. Oile fumure se găsesc numai în Moldova.

6. — Uni proprietari din Moldova aũ adusă oî din țeri străine care se numescă oî merindòse. Aceste oî aũ lâna fòrte subțire, mătăsòsă și crétă, Nu le pòte ori-cine să le prăsescă fiindă mai anevoie de ținută de câtă cele-l-alte

7. — Cultivatori cei mici, țerani, trebuie să țiie oī de ale locului, și să se siléscă să dobîndéscă țigăi. Aceste oī hrănite și îngrijite bine suntu cele mai bune pentru dênși.

8. — Oile se mârlescū pe tòmna, apròpe de sântulū Dimitrie, ca să fete în primăvară.

9. — Berbeci trebuie ținūți bine; pe lângă fînū saū érbă, să li se dea și o mână de ovesū saū de ordū.

10. — Oile ținū mei camū 150 de ȓile. Dupe ce facū trebuie bine nutrite și despărțite de oile sterpe.

11. — Mei se înțarcă cândū suntu de patru luni. La noi în multe locuri înțărcatulū se face la sântulū Petru.

12. — Cândū voiesce cine-va să aibă berbeci bătūți, atunci i scopesce cândū suntu de douē luni. Carnea de berbeci bătută este fòrte bună.

13. — Oile se nutrescū la păschiune de cu primăvara pînă dă tòmna. Dupe ce se seceră bucatele se ducū pe mirisci.

14. — Pășunile uscate suntū cele mai bune pentru că oile suntū sănătòse. Cândū pascū în losurī umede oile se îmbolnăvescū fòrte lesne și pierū.

15. — Iarna se dă oilorū fēnū, paie, `morcovī tocați, și din cândū în cândū câte o mână de grăunțe, Paiete li se dă mai cu sémă cândū este gerū, și fēnulū cândū se apropiă primăvara.

19. — Oile se mulgū până ce înțarcă singure. În luna lui septembrie începū a înțarca.

17. — Tunsulū oilorū începe în luna lui maiū. În unele țeri se spală mai anteiū lâna, ducēn-se oile în apă, și apoi dupe ce s'aū svēntatū se tunde.

18. — Oile sterpe și altele se îngrașă pentru zalanale. Ingrășatulū se face la pășune unde li se dă sare, și dacā se pòte și câte o mână de urială din cândū în cândū.

19. — În țera nòstră se taie pînă le sântulū. Petru mulțime de mei. Peile de mei negri suntă fòrte căutate, mai cu sémă cândū se taie mielulū câtū de tēnărū. Aceste pei se numescū hîrșiī.

IV.

Despre capre

1. — Capra este unulă din animalele cele mai folositore; de aceea în unele țeri s'a numitū vaca săracului.

2. — Caprele suntū bune de ținutū; mai cu semă în locurile păduróse unde potū mânca frunđă și muguri.

3. — Aceste animale suntū fòrte stricătore câmpului și copacilorū de totū felulū; de aceea trebuescū păzite de aprópe și duse prin locuri pe unde nu aū ce strica

4. — Iarna se nutrescū caprele cu fênū, cu frunđă, cu crăci de copaci. În unele țeri se strînge foī de viță și li se dă iarna. La noi la munte se ținū caprele în mice bordeie numite olumuri; pentru harnă li se taie copaci, căroro le mănâncă muguri.

5. — Caprele ca și oile, producū carne, pěrū, iedī și gunoiū. Pěrulū de capră se intrebuintează pentru a face o pînză pentru traistī, sacī, preșuri și altele. Laptele este fòrto bunū la măn-care.

6. — Cu aceia ce se plivesce din grădină, cu câte o mână de iarbă, cu putine târîțe, mai tótă casa arũ putea ține douẽ trei capre, care arũ îndestula familia cu lapte și untũ.

7. — In unele țeri s'a adusũ capre albe numite capre de Tibetũ: acestea suntu cele mai bune pentru cã părulũ lorũ este mult mai scumpũ ca alũ caprelorũ nõstre.

V

Despre rãmători

1. — Rãmători saũ porci, suntu animale folositoare. In multe țeri țerani mãmîncã mai multũ carne de porcũ.

2. — La noi se aflã mai multe soiuri de porci, însã cei mai cãutați suntu porci serbesci și acei numiți mangoli. Acești porci crescũ mari și se îngrașã bine.

3. — Porci suntu fõrte prãsitori. Scrõfele ținũ purcei 16 pãnã la 17 sãptãmênĩ, și facũ cîte optũ și cãte dece de o d'atã.

4. — Porci se scopescũ cãndũ suntu de o lunã și jumãtate saũ de douẽ.

5. — Aceste animale lacome, mîncăciòse, se potû întreține cu mare î lesnire, căci mîncă orî-ce le dă cultivatorul. Vara pascû și iarna li se dă dovlecî, porumbû, tărîțe, rămășițe de grâne, cartofi și alte rădăcini. La munte chiară iarna se ducû pe locurile unde se află ferigă și mîncă rădăcinile acestei plante care suntû gròse și hrănitóre.

6. — In locurile unde suutû păduri de stejari și de fagû, porci mîncă ghindă și jirû.

7. — Porci se îngrășa de cu tòmă pînă primăvara. La noi li se da la câmpia porumbû, iarû pe la munte ghindă și jirû. Slănina de porumbû este mai tare și mai gustòsă de câtû acea de jirû; acésta este mòle, luciòsă și tare la mîncatû.

8. — Porci se ținû lesne unde se află stâne; acolo li se dă zerû și alte rămășițe de lăptăriă.

9. — Porci trebuie hrăniți cu rînduială; li se dă mîncare de patru orî pe di, și câtû se póte la ore (césuri) regulate,

10. — Femeile casnice trebuie să aibă într'unû colțû alû cuhniei unû hîrdău saû altû-vasû, în

care să puie tóte rămășițurile de cuhniă. Aceste rămășițuri amestecate cu apă multă și câți-va pumni de mălaiu saũ făină próstă orĩ tãrițe, ferte puținũ, suntũ cea mai bunã hranã pentru porci.

11. — Sarea este fórté bunã pentru porci puși la îngrășatũ.

12. — In localitãțile unde se facũ rachiuri, se pòte da porcilorũ borhoturi de prune, de drojdiĩ, de tiscovinã, de malaiũ, etc.

13. — Daca vorũ cultivatori sã aibã casa în-destulatã, trebue sã 'i apuce tòmna cu câți-va porci puși la îngrășatũ.

VI.

Albinele.

1. — Albinele suntũ nisce insecte care producũ miere și cérã.

2. — Ele trãiescũ mai multe la unũ locũ. O adunãturã saũ o familiã de albine se chiamã roiũ. Cu tote acestea cultivatori înțelegũ prin roiũ mai cu sémã o parte din albinele cele tinere care se despartũ din cele bãtrãne și se ducũ sã trãiascã într'altũ locũ.

3. — Albinele domestice trăiesc într'un felii de căsciore care se numesc uleie. Se numesc stupi uleiele cu albine cu tot.

4. — Mai multe uleie adunate la un loc formază o stupărie.

5. — Numerul albinelor dintr'un ulei este mare; însă dupe mai multe cercări făcute, este cunoscută astăzi că într'un stup se află trei feluri de albine: o femeie, care este mai mare de cât cele-lalte; acesta se numește matca sau regina; de la șese pînă la opt sute de masculi sau trîntori, și albinele lucrătoare, care sînt cele mai mici dintre tote.

6. — Albinele dupe ce se strîng într'un ulei, încep să și facă locuințe care se numesc faguri. Faguri în care se află mierea sînt făcuți de ceară, și mierea este pusă de către albine în nise mici chiliore cu șese pături care se numesc alveole sau chiliore.

7. — În chiliorele care sînt în partea de sus a uleiului se află mierea pentru iarnă; iar în cele de jos se află oule sau prăsilă.

8. — Dupe ce trece câtăva timp oule

acestea se prefacū în nisce vermuși albī, și apoi în nisce musculițe șubrede și închise în alveole numite nimfe; în sfîrșitū în cele din urmă nimfele se prefacū în albine.

6. — Stupăria trebuie aședată la unū locū adăpostitū mai cu sēmă de vîntulū de la crivățū.

10. — În unele țeri se punū alunī în prejurulū stupăriei, pentru că acești arbori înflorescū de timpuriū și daū albinele peste dînși cândū începū să iasă primăvara.

11. — Loculū celū mai bunū pentru stupăria este acela care se află aproape de florī, de fînețe, de grădinī. Dacă trece vre-unū pîrîiașū pe aproape este și mai bine.

12. — Stupi trebuie puși departe de locuri unde se află fumū, mirosuri grele, sgomotū mare.

13. — În lunile lui mai și iuniū începū albinele să roiască; adică o parte din albine, care suntū tineré, din preună cu o matcă, iesū din uleiū și caută să se ducă aiurea. Timpulū în care iasă roiurile începe la 10 ore de diminețā și ține până la trei dupe amiađi.

14. — Cândă este ca să plece roiulă se aude ună sgomotă mare în uleiă; albinele iesă și întră mereă.

15. — Cândă iasă matca albinele se țenă dupe dēnsa, și dacă se pune pe vre-o ramură în apropiere tōte albinele se facă grămadă pe lîngă dēnsa.

16 — Une-oră albinele voră să se ducă departe; atunci se aruncă țerēnă într'însele, fumă, se face sgomotă, se chiamă ca pui pînă ce se pună.

17. — Stuparulă, adică omulă care îngriješce de stupi, a pregătită mai dinainte uleie; și dupe ce s'aă strânsă tōte albinele pe cracă, ună omă țene uleiulă de desubtă și altulă scutură bine craca; tōte albinele cadă în întru, să lasă uleiulă pe locă dacă nu suntă strînse tōte albinele, și se aședă cândă înmurgesce în stupăriă.

18. — Uni stupi roiescă de douē și chiară de trei oră într'o vară.

19. — Uleiele suntă de mai multe feliuri; la noi se obișnuiescă mai multă acele de buduroiă. S'ară putea face uleie de paie înpletite și de richită lipită cu baligă. Suntă uleie făcute din douē

lădițe de scânduri care se țin una de alta cu cîrlige; în întru suntă stinghioře pe care 'și facă albinele faguri. Cândă voiesci să tai stupi, deschidă acele lădițe, ieī faguri lără să te atingi de prăsilă.

20. — Unele lighiöne facă rēū albinelorū, le mănîncă mierea; astū-feliū suntă șobolani, șórici, furnicile, gărgăuni și viespele.

21. — Cândă se apropiă iarna albinele se pună la adăpostū într'unū coșarū, pentru că dacă s'arū lăsa afară mierea înghiață, și albinele arū peri de fóme.

22. — Albinele aducă câștigū și nu ținū pe cultivatori mai nimicū; pentru aceia arū trebui ca fie-care să aibă câte-va uleie în grădină.

PARTEA TREIA.

Despre Grădinărie

1. — N'arū trebui să fie cultivatorū care să nu aibă o grădină de legumī și pomī în prejurulū casei. Cultivatorulū crede mai multū în legumī de câtū în carne; prin urmare n'arū fi mai folosită ca să gătéscă lîngă casă totū ce'ī trebuie, de câtū se se ducă se cumpere din tîrgū pînă și cépa și ardeiulū?.

2. — In acéstă privință cultivatori nostri suntu fôrte înapoiățī. Ei lasă să créscă spini și urđiciele pe lîngă casă, și nu punū unū grăunte de usturoiū. Acéstă este o greșală din acele mai mari, și nimeni nu le va face mai mare bine de cîtū acei care'ī vorū îndemna ea să și facă fiecare o grădiniță lîngă casă.

3. — Loculū grădinei este lîngă casă. Mică sau mare grădina trebuie îngrădită bine spre a fi ferită de vite.

4 — Pentru mai multă regulă grădina se înparte în patru părți prin două drumulețe, unul de a lungū și altulū de a curmeđișū.

5. — Loculū se sapă adîncū de cu tómnă și se

gunoiesce bine; căci înainte de tote pământul trebuie să fie gras.

6. — În primăvară se sapă din nou și se greblă bine, și apoi încep semănăturile și săditurile.

7. — Pe lângă gard se pune pomi roditori pe și la unghiurile tablelor sau rezórelor.

8. — Cîtă ține vara, grădina trebuie plivită, prășită și udată. Fără apă nu poți face legumi multe.

9. — Primăvara se udă plantele pe la amiazi; vara se udă seara, toamna se udă dimineața.

10. — Nu se face semănătură îndată după ce se sapă locul, sau după ce ploă; se lasă ca să se mai svânteze.

11. — După ori ce semănătură este bine să se arunce plivă pe d'asupra pământului pentru ca să nu se usuce curîndu când se udă.

12. — Când începe omul grădina să caute să ié sēmîntă bună; și apoi în cei-l-alți ani să și facă sēmîntă singur.

13. Pentru acésta trebuie să alegă pentru seménță plantele cele mai frumoase și să le păstreze cu îngrijire.

14. — Uneltele trebuincioase pentru grădină sunt: sapa, casmaoa, ternăcopul, grebla, cosorul, un ferestreu, o stropitoare, robe, presăditore ș. c. l.

15. — De la toate plantele cultivate, de la unele se întrebuițeză rădăcinile, de la altele foile, de la altele florile și de la altele ródele. Să cercetăm pe cele mai întrebuițate din aceste.

Plante cultivate pentru rădăcinile lor.

1. — In acésta categoriă intră cartofi sau pi-céicile, sfecele, morcovi, păsternaci, guliile, ridichiile, irénul, țelina, cépa și usturoiul.

Cartofi

2. — Dintre plantele de grădină cartofi sunt din acele mai folosite; ei sunt mâncare gata; căci orî copti în spuză, orî ferți, orî prăjiți cu unt, cum ți vei găti sunt buni și sățioși.

3. — Ei se cultivéză în grădină dupe cum

amă arătată că să cultivéză și la câmp; însă locul fiindă mai grasă și mai bine lucrată cartofi se facă măi mari.

Morcovi

4. — In grădină se séměnă morcovi roșii.

5. — Seměnătura se face în rînduri, și în păměntă lucrată bine și îngrășată.

6. — Dupe ce resarū se plivescū, se prășescū și se rărescū ca să pótă cresce în lături.

7. — In octombre se scotū morcovi și se așeză la pivniță pentru iarnă.

8. — Ca să aibī seměnță de morcovi alege primăvara căți-va morcovi din acei măi mari și sădesce'i la unū capū de locū. In luna lui augustū se cóce seměnță; atunci se taie stufurile, se légă cu teiū și se atárnă în podū.

Sfeclele

9. — Se cultivéză pentru mîncare sfeccla roșă pentru că este măi dulce și măi gustósă.

10. — Ele se cultivéză ca și morcovi, și seměnță se dobăndesce ca și de la dênși.

Posternaci

11 — Posternaci se cultivéză întocmai ca și morcovi.

12. — Rădăcinile loră se pună în óla cu fertură ca să 'i dea mai multă gustă.

Guliile

13. -- Guliile se séménă mai ca și morcovi. In unele locuri se presădescă, însă potă cresce și din seménță.

14. Ele se mánâncă ferte cu carne.

Ridichiile

15. — Suntă mai multe feluri de ridichiă însă acele măi întrebuintate suntă ridichiile de lună și ridichile de tómnă.

16. — Ridichiile de lună se séménă de cu primăvara până tómnă, și dacă este pământulă bună și suntă udate crescă fórte frumóse.

17. — Ridichiile de tómnă se séménă de o-dată cu sfecelele, și se scotă tómnă ca să se mánânce iarna.

18. — Ca să aibă semënța de ridichi de lună le lași de cresce lujerul și face păstăioare. Pentru ridichiile de toamnă se sădescă câte-va ridichi primăvara; acestea facă semënță

Ireanulă

19. — Ireanulă se prăsesce mai cu sémă puindă într'ună colțu ală grădinei câte-va bucăți de rădăcină, cu foițele lor. O dată prăsită trăesce ană mulți.

20. — Elă se scóte din pământ, se rade, se amestecă cu oțet și se mănencă cu rasolă sau carne fértă.

21. — Pentru iarnă se scóte rădăcinile de irenă și se păstréză în pivniță îngropate în nisip.

Celina

22. — Celinei 'i merge bine în locurile umede, lucrate adânc și gunoite bine.

23. — Se sémănă în resadniță primăvara cât de timpuriu și cândă este ca de patru degite se presădesce în rînduri, puinduse firă de firă la o palmă.

24. — Celina se udă mereu până ce se răcoresce timpul.

25. — În octombrie se scóte și se pune în pivniță în nisip.

26. — Ca să aibă semênță, sădesce primăvara câte-va rădăcini mari și sănătóse.

24. — Celina se mănâncă gătită cu carne. Este una din legumile cele mai plăcute. Foile tinere, fragede, se mănâncă cu oțet și ulei ca lăptucile.

Cépa. — Prazul. — Usturoiul.

28. — Cépa este una dintre plantele de grădină cele mai trebuincióse. Cultivatori români póte că mănâncă mai multă cépa de câtă mulți din alte țeri. De aceia ară fi trebuință ca totă săténulă să aibă câte va răzóre de cépa în grădinița sa.

29. — Suntă mai multe soiuri de cépa, însă la noi se caută mai cu sémă două soiuri: cépa roșiă, saă mai bine venătă și cépa albă. Cea d'ântéiă este mai tare ca cea de a doua. Se mai cultivéză și ună felă de cépa mică, vânătă și

albă. care se întrebuintează mai ales la stufaturî.

30. — Acestei plante 'i priesce în pămîntu grasu și camu tare, bine lucratu.

31. — Se pôte prăsi cépa în doue chipuri prin arpagicu séu prin rêsadu.

32. — Arpagiculu se sădesce primăvara în rînduri, puindu-se la trei patru degite de depărtare. Se plivesce și se udă ori cându este trebuintă.

33. — Cându voiesce cine-va să prăsescă cépa prin răsadu, sémênă de timpuriu un colțu de pămîntu grasu hotărătu pentru resadniță. Se udă și se plivesce acéstă resadniță pênă cându resadulu este de o jumătate palmă. Atunci se scóte și se presădesce într'unu pămîntu bine lucratu. Firele se punu în rînduri.

34. — Se pôte semăna cépa și d'a dreptulu, fără ca să se mai presădescă. Dupe ce resare se plivesce și se reresce. Firele scóse se potu presădi într'alt locu.

35. — Cându s'a uscatu cépa, se scóte, se

lasă să se mai svênteze și apoi se duce acasă și se face funiă.

36. — Semênța de cêpă se dobândesce sãdindũ primãvara câte-va cepe bune; aceste cepe facũ fusũ. și cândũ se cõce semența se culege și se pãstrãzã pênã la primãvarã.

37. — Prazulũ se cultivãzã ca și cêpa Și elũ este o plantã forte folositõre și n'arũ trebui sã lipsescã din nici o grãdinã.

38. — Usturoiulũ, plantã din cele mãi bune, se prãsesce întocmã cumũ se prãsesce cêpa din arpagic. Primãvara se iaũ cãpãțenele și se desfacũ toți grãunți. Grãunți se sãdescũ primãvara ou vêfulũ în susũ la o adêncime de patru degite.

39. — Ca sã creascã cãpãțenele mãri se înnodã lujerulũ în iunie, dupe ce s'a camũ sucitũ puținũ.

40. — Se smulge usturoiulũ dupe ce s'a uscatũ foile.

II

Plante cultivate pentru fructele (ródele)lor

1. — În acêstã categorie intrã castraveți,

dovleci, pepeni verđi și galbeni, pătlăgelele vinete și pătlăgelile roșii, bambile, fragi.

Castraveți

2. — Castraveților le priiesce în pământu grasu mai multu ușorū de cătū tare.

3. — Se sapă bine loculū în primăvară, și, dacă este trebuință se gunoiesce, și apoi se sémână.

4. — Castraveți se sémână în cuiburi, depărtate la unū pasū bunū unele de altele ca să se pótă întinde vreji. În fie-care cuibū se punū patru cincī semēțe, cu mâna, la o adâncime de două trei degite.

5. — Dupe ce resarū se prășescū și se udă dacă este secetă.

6. — Castraveți se mănîncă verđi, murați și păstrați în oțetū.

7. — Ca să a bī semēță, se lasă căți-va castraveți de se cocū; dupe aceia li se scóte semēța și se pune de se usucă.

Pepeni verđi. Pepeni galbeni, Dovleci.

8. — Tóte aceste plante se cultivédă ca și

castraveți, cu deosebire că cuiburile se facă mai depărtate unele de altele.

9. — Pepeni se facă foarte bine în țelină.

10. În câtă despre folosul loră, nu suntă atătă de folositoră câtă suntă de plăcuți; și nu strică ca cultivatorulă să pótă avea vara pe masa sa ună fructă așa de plăcută ca pepenele.

Pătlăgelele vinete. Pătlăgelele roșii

11. — Pătlăgelele vinete se prăsescă din resadă.

12. — Se sémână în martie ună colțișoră de resadniță, și cândă resadulă este de cincă de-gite se prăsedesce

13. — Loculă în care se presădescă pătlă-gelile trebne să fie lucrată și grasă.

14. — Dupe presădită se udă plantele mereu și se prăsescă.

15. — Cândă pătlăgelile aă crescută în des-tulă, se culegă treptată pentru mâncare. Ele se cocă în spuză, se curăță de cójă, și apoi se tócă cu cépă și cu ardeiă. Cine are, pune și

uleiū peste dânsese și le amestecă bine. Astū-feliū gătite suntū o mâncare plăcută.

Se gătescū și cu carne și de postū.

16. — Pătlăgelele roșii se cultivéză ca și cele vinete; cu deosebire că cuiburile se facū mai depărtate, pentru că se întindū mai multū în lături.

17. — Cândū începă să înfloréscă, și chiarū și mai dinainte, li se pune câte unū aracū de care se légă cu o șuviță de teiū.

18. — Aceste pătlăgele se mănâncă în fertură. și verđi se punū în murături pentru iarnă,

19. — Sēmēnța pentru unele și pentru altele se dobândesce lăsândū să se cócă pe deplinū; dupe acésta se taie în douē, și semēnțele se scotū. se spală și apoi se usucă,

Bambiū

20. — Bambiile se sēmēnă de o-dată cu castreți, Ele se punū în cuiburi depărtate la o palmă și jumătate cuibū de cuibū. În fie-care cuibū se punū trei patru semēnțe.

21. — Se udă și se sapă bine și desū pînă ce începū a înflori,

22. — Dupe ce se trece flórea fructele se măresc, și câtă suntă de tinere suntă bune de mâncare,

23. — Ele se mănecă gătite cu carne, saú date undă cu oçetă și uleiú.

24. — Pentru iarnă se strîngă bambií, se înșiră pe açă și se pună de se uscă la umbră.

25. — Ca să aibí semența, se lasă de se cocă cîte-va cuiburí, și cândú bambile începú se orape, se culegú, se deschide și se ia semența.

Frağı

23 — Copií cultivatorilorú nostri caută fragele prin pădurí și pe câmpii. Soiulú acesta es-de celú mai mirositorú și mai plăcutú.

27. — Prin orașe se cultivéză multe soiurí de fragí. Eí se pună pe rázore în rîndurí și mai depărtați uní de alți pentru că se întîndú de sinele.

28. — Frağı trebuescú prășiti, pliviți și u-dați la timpú.

29. — Din fragile care crescú pe câmpú, nu este reń ca cultivatorulú să pue unú rázorașú, dacá í prisosesce loculú,

III

Plante cultivate pentru foile lor.

1. — Intre aceste plante vomă numera **varza**, măcrișulă mare, spanaculă lactucile.

V a r z a

2. — Varza este o legumă îndestulătoare și plăcută. Pentru cultivatori este prețioasă mai cu sémă iarna. Inșă pre câtă este de folositore, pre atâtă este și de neîngrijită în multe locuri. De câte-oră nu se vedă țerană cumpărândă varză de la tîrgă, cândă ei ară trebui ca să vîndă.

3. — Acestei plante 'i priiesce în pămîntă grasă, umedă, camă argilosă și bine lucrată.

4. — Se face o resadniță primăvara, și cândă resadulă este de o jumătate palmă se scóte și se presădesce într'ună locă săpată saă arată bine.

5. — Resadurile se pună la trei palme unulă de altulă ca să aibă varza locă să 'și mărască căpățena.

6. Dupe ce s'ă presădită se udă de câte-oră este rebuință și prășesce și se cuibăresce.

7. — Căpățenele de varză suntă pe deplină formate în octombrie. Atunci se taie, se ducă a casă, se pună la sóre câtă-va timpă, și apoi se pună la puțină ca să se acréscă.

8. — Ca să dobîndescă cine-va semăntă de varză, lasă de tómnă câte-va verze cu cotoră cu totă, le păstréză iarna în nisipă, și primăvara le sădesce. Din acéstă varză cresce lujeră, se facă floră și apoi păstăi cu semănte.

Măcrișulă mare saă de grădină.

9. — În grădină se pune ună felă de măcrișă cu fóia ca a șteviiei.

10. — Pe ună răzoră bine lucrată se sémăntă în rândură, se prășesce și se udă pînă ce se mărescă foile și suntă bune de mâncare.

12. — O dată că s'aă prăsită rădăcină, se póte desparte o rădăcină în mai multe părți, și săđi pe marginea drumurilor.

12. — Măcrișulă face sémăntă pe vară.

14. — Foile sale se mănâncă ca și stevia; gătite cu carne suntă fórté bune și sənătóse.

Spanaculă

15. — Cine voiesce să albă legume verde de timpuriu să semene spanacū.

16. — Elū se semēnă și tōmna și primăvara, în pămēntū grasū. lucrātū câtū de bine. Se sēmēnă peste totū răzorulū, și se udă neîncetatū

17. — Ca să aibī spanacū tōtă vara, trebuie să 'lū semene cine-va în rēndurī.

18. — Spanaculū face semēnță chiarū vara.

19. — Elū se mănîncă gătitū cu carne.

Lăptucile

20. — Suntū două soiurī de lăptucī: lăptucile care facū căpățēnă, și marulele; și unele și altele suntū fōrte bune.

21. — Ele crescū bine în pămēntū ușorū, grasū și lucrātū bine,

22. — Se sēmēnă primăvara saū pestē totū, s'aū în rēndurī, însă aruncândū semēnța mai rarū, Ca să o acoperī este destulū să se tragă pe d'asupra cu o nuia.

23. — Lăptucile se potū prăsi și din resadū

24. — Dupe ce resară, lăptucile trebuiesc rărîte, ast-felū ca să rămâie între fie-care o jumătate palmă.

25. — Semēnța de lăptuci se dobândesc lăsându să facă fusū câte-va lăptuci.

IV

Plante cultivate pentru semēnța lorū.

1. — În acēstă categoriă intră fasolea, lintea, mazărea, bobulū și năutulū.

2. -- Pentru cultura acestorū legumī amū vorbitū la plantele leguminose făinose.

3. - Tōte aceste plante, darū mai cu ose-bire fasolea și lintea, suntū atātū de neapărate în cātū chiarū acei leneși care nu le sēmēnă nici în grădină nici la câmpū, suntū nevoiți să cumpere cu ocaua de la târgū.

4. -- Atātū lintea cātū și fasolea se punū mai cu sēmă la câmpū. Lintea se sēmēnă ca și grăulū saū ca cânepa.

5. -- Mazărea se pune ca și năutulū, mai cu sēmă în grădină, în cuiburi, și cātū de timpu

riū, Cândū este de douē palme i se pune crăci de copaci pe care să se urce.

6. -- Fasolea și mazărea se mănâncă verđi și uscate.

V

Atte câte-va plante.

1. -- Vomū pomeni aici despre câte-va plante care se cultivéză în grădină nu pentru că suntū nutritóre, ci pentru că daū gustū mâncărilor. Astū-feliū suntū ardeiulū, mărarulū, pătrunjelulū cimbrulū și leușténulū.

2. -- Ardeiulū se prăsesce prin resadū. Primăvara se face o resadniță, și cândū firele suntū de patru degite se presădescū în pământū lucratū bine.

3. -- Până ce prinde putere, ardeiulū se udă câtū de desū.

4. -- Păstăile sale se mănâncă mai cu sémă verđi, se păstréză pentru iarnă murați.

5. -- Mărarulū se sémână într'unū colțū alū grădinei. Odată semēnatū abia se mai scapă grădina de dēnsulū.

6. -- Elū se culege verde și se pune în fertură; se gătesce cu carne, și cândū a făcutū flōre se taie și se păstrează pentru a se pune în putina cu varză.

7. -- Pătrunjelulū se pune ca și mărarulū la o parte și câtū de puținū, căci nu se întrebuințēză prea multū; se sēmēnă ca și mărarulū.

8. -- Rădăcinile de pătrunjelū se scotū tōmna și se ținū pentru iarnă în nisipū. Se punū în fertură și se gătescū și cu carne.

9. -- Ca să aibi semēnță, pune primăvara câte-va rădăcinī în pământū.

10. -- Leuștēnulū se întrebuințēză numai în fertură cu borșū. Douē trei fire într'unū colț alū grădină suntū în destulă pentru casă.

11. -- Câte-va semēnțe de cimbru, producū în destulū pentru casă. Acēstă plantă se pune în bucate ca să le dea unū mirosū plăcutū.

VI

Resadnișile

1 -- Amū ȡisū că mai multe dintre plantele de grădină se sēmēnă în resadnișă și apoi se

presădescă; să arătăm în câte-va cuvinte cum se face o resadniță,

2, -- La spatele casei, spre amiazi, se sapă o gropă în patru colțuri și se umple cu gunoiă prospătă. Pe d'asupra gunoiului se pune ună strătaletă de pământ negru mărunț ca cândă ară fi cernută,

3, -- În acestă pământă se sémână părți, părți, plantele pe care trebuie să le resădimă, și se acoperă cu o greblișoră.

4. -- Resadnițele se udă în tóte zilele, și nóptea se acopere cu o rogojină ca să nu le strice bruma.

5. -- Ca să stea rogojina bine, și să nu cadă pe resadă, se pună pe marginea resadniței câte-va furculițe și într'ênsele prăjină; pe aceste prăjină se pune rogojina.

6. -- Resadnițele se plivescă și se rărescă dacă resadulă este prea desă.

7. -- Resadulă se scóte atunci cândă trebuie să se presădescă.

VII

Grădina de pomi

1. — Cultivatorul cu minte are câți-va pomi în grădina sa, sădiți pe lângă gard, sau face o a nume grădină numai pentru pomi.

2. — Pomi cei mai trebuincioși sunt: peri, meri, zarzări, pruni, gutui, persici, cireși și vișini. Ei să sădescă la șese pași unii de alți.

3. — Cândă voiesc să sădescă pomi, caută soiurile cele mai bune; fă gropile mari de cu primăvară, și sădesce toamna, căci se prindă mai bine.

4. -- Caută să ai pome de vară. și pome care se pot păstra și iarna.

5. -- Dacă nu găsești pui, învață de altoesce, căci în tot satul sunt bătrâni care te vor învăța cu plăcere.

5. -- Sapă primăvara și peste vară pomi la rădăcină, curăță îi de omizi, și taie toate crăcile uscate.

IV

Contabilitatea sau ținerea socotelilor

1. -- Ori-ce cultivator care se îndeletnicește cu sirguință de trebile sale, caută ca să scie la sfârșitul anului dacă este în câștig sau în pagubă; și dacă a câștigat trebuie să scie

de unde 'i vine câștigul, și dacă a păgubită urmază să scie de unde 'i vine paguba. Ca să cunoască aceste lucruri atētū de neapērate pentru dēnsulū, cultivatorulū trebuie să șie ca toți neguciători, nisce catastihuri saū registre. Tine-rea acestorū registre se numesce contabilitate, cu alte vorbe ținere de socotelī.

2. -- Nu este verī-unū lucrū mare ca cultivatorulū să aibă douē trei catastișe, și séra înainte de a se culca să trecă într'ensele ce a vendutū și ce a cumpēratū; ce a cheltuitū pentru cutare vite; câtū a plătitū pentru săpatū saū pentru seceratū; câte țile a lucratū pentru aratulū grfulū și cu câți bani.

3. -- Ca să nu se încurce cu prea multe catastihuri, noi sfātuimū pe cultivatorū să șie de o camū-dată numai douē:

Unulū în care să scrie în tōtă ția orī-ce a vëndutū și a cumpēratū, cumū și totū ce va lucra în pământulū seū.

Altulū în care să deosibéscă grfulū la o parte, porumbulū la alta, vitele la alta, semēțele la alta; și dumineca cândū nu are de lucrū să ia catastihulū celū d'ântēiū și să trecă pentru fiecare aceia ce i se cuvine. Așa de pildă dacă a trecutū lunī că a săpatū porumbulū și a cumpē-

rată fână pentru vite, cândă trece în celă d'ală doilea catastihă, caută unde se află porumb și trece la chieluiei o ăi de sapă prețuită atetă; caută apoi la vite și trece iarăși la chieluiei că a cumpărată fână pentru atetă bani.

Dacă totă în acea ăi a vëndută ună vițelă, trece la vite în venitură că a vëndută ună vițelă pentru cutare sumă de bani. Astă-feliă pe o parte a catastihului se află cheltuelile și pe cealaltă veniturile. La sfârșitulă anului însemnândă și pe unele și pe altele, vedemă dacă amă câștigată saă amă perdută.

4. -- Acei care nu voră voi să ție asemenea catastihuri, celă puțină să însemneze pe câte-va côle de cărtie ce iaă și ce daă, cu alte vorbe veniturile și chielueele; și totă voră sci la sfârșitulă anului dacă aă câștigată saă aă păgubită.

5. -- Asemenea este fôrte bine ca cultivatorulă să însemneze cândă sémă și cândă culege, cândă se nască vitele, cândă sădesce pomi, în sfârșită totă ce face pe moșioră sa.

6. -- Băgările de sémă asupra timpului iarăși suntă fôrte folositore, și ară trebui ca fie-care să însemneze cândă plouă, când bate vântulă, cândă ninge ș. c. l.

PARTEA CINCEA

Casa de locuință și alte împrejurări.

1. — Casa de locuință a cultivatorului trebuie să fie făcută câtă mai bine, căci dupe munca ce 'și dă, ară fi foarte tristă ca să nu aibă nici unde să se odihnescă.

2. — Casa de locuință să pune cu fața spre răsăritul soarelui, și se aședă astă-feliu ca de la ferestrele de la spate să se pótă vedea la o parte grajdurile bouilor, vacilor și altor vite, iară la alta șopronul, pătuțul și hambarele de bucate.

3. — Pe câtă se va putea casa trebuie să fie sănătósă, căci numai într'o asemenea locuință omul 'și pòte păstra sănătatea.

4. — Ca să fie sănătósă, casa nu se face în vale, și apròpe de smîrcuri și bălți, ci pe locă înaltă, sănătósă, unde apa nu se pòte strânge.

5. — Fiie casa de cărămidă, de gardă lipit, sau de bârne, caută ca să fie înaltă în întru de ună stînjină, și jumătate și să aibă ferestre mari, ca să intre lumina și aerul dia destul.

6. — O casă trebuie să cuprindă celă puțin

încăperile următoare : o odaie mare unde se srîngă p rîinţi, copii şi rude ; o odaie mai mică numai pentru culcare ; o cuhni  mare unde să p t  m nca familia ; o magasi , o pivnici r , şi un  pod  bun .

7. — Un  cuptor  este neap rat  pentru orice casă ; el  este bine să se facă în curte, dupe cum  cam  este obiceiul la noi.

8. — Alături cu pivni a este neap rat  să fie un  becişor  în care să se  ie lapte, br nz , unt , tot  ce privesce la lăptărie. Acest  becişor  se face spre criv  u şi i se lasă o feréstră.

9. — C nd  are omul casă trebuie să caute a o  ene c t  se p te de curat  în intruşi pe din afară, căci nimic  nu este mai v t m tor  sănătăţi ca murdăriile.

10. — Pe jos  trebuie pusă cărămidă sau sc nduri. Ferestrele să aibă t te g muri. C t  se va putea mai des  să se văruiască pereţi ; căci v ruitul  nu numai că înfrumuse z  casa ci o face şi mai sănătósă.

11 — Odaia de culcată se pune spre tes rit  sau spre ap sus . Ferestrele s le să fie mari,

ca să pòtă intra aerū cândū le deschizi. Ferestrele să stea deschise tòtă diua, până ce apune sbrele.

12. — Să caute toți cultivatori ca să nu se mai culce pe rogojina gòlă, căci nu se potū odihni. Nu este lucru mare ca să facă un mindirū și sē 'lū umple cu foi de porumbū saū chiarū cu lînă, și să puie pe d'asupra o pînză curată.

13. — Cu câtū elū și ómenī sēi vorū fi mai odihniți cu atētū vorū lucra mai multū și cu plăcere.

14. — Dupe locuința ómenilorū vine a vite-
lorū. La noi este obiceiū ca grajdurile, coșarele să se facă în facia casei; este multū mai bine ca să se puie alături cu casa; la o parte grajdurile și la alta pătululū, sopronulū și hambarulū.

15. — Grajdurile de cai trebuie să aibă o lărgime de duoi stânjini și jumătate, și o înălțime de duoī stâneni.

16. — Pentru fie-care calū trebuie unū locū de șése palme în lărgime.

17 — Coșarele de buoi și vaci aū aceeași lărgime ca și grajdurile de cai.

18. — Pentru vitele mănunte trebuie unŭ stŭjinŭ pătratŭ pentru fie-care.

19. — Grajdurile să se pardosescă cu cărămidă pusă în dungă, sau cu martaci. Din dărătulŭ cailorŭ să fie unŭ șanțulețŭ în care să se scurgă pișatulŭ. Acestŭ șanțulețŭ să se scurgă într'o grópă, sau mai bine într'o pivnicióră, și să se întrebuițeze pentru udatŭ gunoiulŭ și fênețele.

20. — Locuințele vitelorŭ trebuie să aibă uși largi, și ferestre. Să se văruiască din cândŭ în cândŭ.

21. — Pentru porci trebuie o cocină pardosită și ținută așa de bine ca și grajdurile.

22. — Fie-care cultivatorŭ trebuie să aibă pătulurile și magasierele trebuincede pentru a'și păstra bucatele; și în tótă curtea să se afle unŭ șopronŭ subtŭ care să se adăpostescă carele plugurile și alte unelle

PARTEA A ȘEASEA.

Cunoștința timpului

1. — Tóte sirguintele ce și le dă cultivatorul sunt de prisos dacă nu va fi ajutat de timp. Ară sémână, și dacă nu dă plóe, plantele resărte se pipernicesc, rêmênú pe loc.

2. — De acela plugariul este cu ochi tot pe cer, și caută să gicéscă camú ce timp are să fie. Deosebitele băgări de sémă făcute de la moși strămoși, de și nu sunt tóte, și în tot de-una adevérate, totuși ajută mult pe cultivator. Aceste semne se numesc pronosticuri, care va să dîcă prevestirea timpului.

3. — Amú adunată mai multe de aceste pronosticuri, și le trecem aici pentru cunoștința cultivatorilor.

1. — Semne de plóie dupe atmosferă (văsduh):

V a p l o a ;

Cândú stelele parú mai mari de câtú sunt în tot de-una și cândú bate vântul despre rêsăritú;

Cândú se íutunecă stelele și perdú din strălucirea lor, cu tóte că cerul este seninú, și nu se vede nici unú nor pe dînsul;

Cândă suntă mai multe stele de câtă obiș-
nuită și cândă scânteescă fără să fie strălu-
cătoare ;

Cândă curcubeulă se arată spre miadă-đi
saă spre apusă ;

Cândă curcubeulă este îndoită saă întreită ;

Cândă în totă curcubeulă se vede mai multă
față verde saă roșiă ;

Cândă curcubeulă este întreruptă ;

Cândă fața sórelui este roșiatică, atunci cândă
resare, și rađele sale suntă amestecate cu linii
negre ;

Cândă cerulă este vînată la apusulă sórelui,
saă roșiatică cândă resare ;

Cândă se pare că sórele a resărită mai de
timpură de câtă trebuie să resară, și se află în-
congiurată de ună cercă îndoită ;

Cândă sórele se pare lungueță atunci cândă
resare și cândă apune ;

Cândă plouă vre-o două ore dupe ce apune
sórele ;

Cândă ceri ilă se pare verđu'ă diminéța cândă
resare sórele. cu tôte că nu se află pe dînsulă
nici ună nuorișoră ;

Atunci cândă resare saă apune sórele, rađele
sale se pară rupte în două și se încrucișédă într'

unŭ chipŭ neregulatŭ, cutòte cã cerulŭ este curatŭ;

Cândŭ nu se aratã luna tocmai pe la mie-
dulŭ nopti și bate vântulŭ despre miadã-đi.

Cândŭ se pare cã luna resare prea de timpuriŭ;

Cândŭ luna se pare lunguiațã și mai mare
de câtŭ în totŭ-de-una;

Cândŭ se aflã în prejurulŭ lunei unŭ feliŭ de
curcubeu saŭ unŭ cercŭ de aburi, care se pre-
face din cândŭ în cândŭ în nori negrișori;

Cândŭ se grãmădescŭ nori și sémênã ca nisce
munți saŭ ca nisce stânci grãmădite unele d'a-
supra altora;

Cândŭ nori suntŭ respîndiți pe ceriŭ ca nisce
stufuri de lãnã;

Cândŭ trecŭ pe subŭ sóre norișori mici și
albișori, și se aratã galbeni saŭ roși;

Cândŭ vinŭ nori despre miadã-đi și și schimbŭ
calea desŭ;

Cândŭ aerulŭ este mai luminosŭ de câtŭ în
totŭ-de una;

Cândŭ picăturile de plòie suntŭ alburii și facŭ
beșici, adicã dupe cumŭ đicemŭ noi, cãneŭ plouã
cu beșici;

Cândŭ apa de baltã și de eleșteŭ este mai
caldã de câtŭ obișnuitŭ, fãrã ca sã putemŭ đice
cã a încãlditŭ'o atmosfera;

Cândū suntū séra nori mulți între nordū și resăritū; saū cândū vinū despre resăritū negri și groși, va ploa nõptea;

Daca nori vinū despre apusū, va ploa a doua di;

Dacă nori se arată pe la amiađi și vinū despre apusū și miađă-đi, va ploa și va fi furtună nõptea.

2 Semn. de plóiă dupe vite, insecte și paseri

Să așteptăm ũ plóiă:

Cândū cãntă p'ț goiul înainte de a răsări sórele;

Cândū mănîncă cãniî érbă, saū cândū le belbăesc ũ mațele;

Cândū se ling ũ p'sicile;

Cândū se pun ũ ceocile pe vîrfurile copacilor saū pe al ũ caselor, își ascund ũ capul ũ sub ũ aripă, se móiă în apă, saū sbórá cu ceocul ũ deschis ũ și triste;

Cândū ies ũ brósce multe și orăcăiesc ũ;

Când ũc ântă bróscele diminéța, (aceiia ce nu fac ũ de cât ũ primăvara);

Când ũ fac ũ cãrtițele mușuróie mai mari de cât ũ tot ũ -de-una;

Când ũ se jócă musculițele și țințari în umbră dupe apusul ũ sórelui, și bîzîie mult ũ;

Când ũ se frécă rîmãtori și 'și stricã stratul ũ;

Când ũ ridică vitele cornurate capul ũ în sus ũ, trag ũ aer ũ pe nas ũ, își ling ũ botul ũ și p'ció-rele, mănîncă mai mult ũ, se uită des ũ spre mia-

da-đi, se culcă pe partea d'optă, și mugescă
cândū intră în saicle ;

Cândū cîntă cocoși de cu séră, saū fărăt mpă ;

Cândū se adună ceocile (stăncuțele) și corbi,
sbóră făcândū sgomotū mare, fîlî ndū din aripî ;

Cândū se vędū, coțofeni sburândū aici și colo,
și muindu'si capulū în apă ;

Cândū pare stîrculū obositū. și sbóră aprópe
de pămêntū ;

Cândū lasă paserile mîncarea și fugū la cuiburî ;

Cândū iesū rîme multe din pămêntū ;

Cândū cadū păiejeni din pânzele lorū ;

Cândū nu se depártéză albinele de stupi, și
intru în intru fără să fie încărcate cu merinde ;

Cândū își scotū furnicile, ouăle din furnică-
riiă, și lucréză cu bărbățiiă ;

Cândū se lovescū berbeci și oile în capete,
și pascū cândū vinū spre tîrlă ;

Cândū sbóră rîndunelele aprópe de pămêntū
ca să apuce muștele, și cândū sboră aprópe de
suprafața apeî ;

Cândū își acopere barza pui ;

Cândū sbiară asini (măgari) mai multū de
cêtu totū-de-una, își mișcă urechile, ridică códa
în susū și se tăvălescū prin pulbere ;

Cândū se apropie pițigoii de case ;

Cândū se aruncă gîscele și rațele în apă și se scaldă măcănindū și bătîndū din aripī ;

Cândū pișcă muscele tare ;

Cândū cântă cocosulū pela 9, 10 sau 11 ore séra, este semnū că se va schimba timpulū ;

Va ține plóia multū cândū nu intră cocoși cei bătrîni în cotețū dupe ce a începutū să ploă. Daca intră, plóia va înceta curîndū ;

Cândū sarū pesci din apă și înotă pe d'asupra ;

Cândū se tăvălesc găinile în pulbere, daū din aripī, și se scaldă mai multū de câtū obișnuitū ;

Cândū păiajăni care își facū casele prin colțuri. se înfășură în pînzele lorū și lasă afară numai partea din apoi ;

Cândū păiajăni care facū pînze rotunde nu torcū, sau facū scurte firele care forméză rațele pînzelorū.

3. Semne de plóia după saduri.

Să așteptămū plóia :

Cândū scaetele celū mare (acela alū căruia rodg este lunguețū și are perī înțepători ca ai ariciului), tăiatū și atîrnatū într'o casă, se strînge, și țepuși sēi numai înțepă așa tare ;

Cândū se îndoiessū foile de trifoiū și lujerulū sēu este mai dreptū de câtū altă dată ;

Cândă zoréoa de câmpă (póla Maichî Precesti) îşi închide flórea.

4. Semne deosebite pentru plóia.

Semnele urmátóre vestescă plóia

Cândă asudă păreţi caseloră;

Cândă cade tuningine dupe coşă;

Cândă lminările aprinse plesnescă şi ardă în tunecată ca cumă ară fi să se stingă;

Cândă se vede în prejurulă lunei cécănă cu feţe multe;

Cândă e séra umedă şi se vede pe untă picături de apă;

Cândă arde focul închis şi flacăra este gălbidră;

Cândă se arată scénteii pe vasele puse la foc;

Când se móia córdele de la vióră sau de la cobzá;

Cândă se móia şi se curmă curelele de la opincii;

Cândă se închide şi se deschide uşa anevoe, şi cândă se umflă scîndurile;

Cândă trosnesce masa, lăđile, icónele şi alte lucruri de lemnă;

Cândă flacăra şi foculă aă o fačă albăstrue

Cândă plesnescă cărbuni şi aruncă scánteii;

Cândă nu iasă bine fumulă pe coşă;

Când mucedesce feştila lampelor şi a luminărilor;

Cândă iasă fumă din feştila lampeloră şi luminăriloră, şi plesnesce;

Cândü flacăra lampelorü și a luminărilorü este înconjurată de unü cércănu ,

Cândü pute céța urfütü ; așa de pildă cândü mirósă a paiie arse ;

Cândü se recoresce timpulü dupe ce a plo-atü nițelü ;

Cândü se aude de departe sunetnľ clopotelorü și sgomotulü apeı ;

Cândü iasă aburi din învelitorile de paiie, dupe ce a ploatü cu furtună ;

Cândü ferbe apa lesne și fără sgomotü ;

Cândü se umflă lemnulü ;

Cândü se face umeđelă pe d'asupra petrilor ;

Cândü se rupü córdele singure ;

Oândü putü gunóiele și privatele, maı tare de câtü totü-de-una ;

Cândü trage sarea.

§ 5. *Semne de frigü și de înghețü.*

Va fi frigü săü va îngheța :

Cândü păserile de pădure se ascundü prinü stufișuri și hăfișuri ;

Cândü la începutulü erneı, atunci cândü este să înghețe, se vedü paserile de apă care locuescü pe eleștaie și pe hălți că vinü pe apele curgă-țóre, pe rıuri și pe pâraie, a căroră apă iu-ghiață maı anevoe .

Cândū fulgiî de zăpadă suntū micî și ușiorî;
Cândū cade la începutulū înghețurilorū o grin-
dină ușioră rotundă și albă ;

Cândū foculū și cărbuni parū mai aprinși de
câtū obișnuitū ;

Cândū picătorele de la strașină cadū mai în-
cetū de câtū obișnuitū.

Cândū se întorcū pisicele cu spatele spre focū;

Cândū vinū de timpuriū găsece selbatice și
alte paseri călătore ;

Cândū paserile celle micî se facū stoluri și
umblă împreună ;

Cândū disculū (talerulū) luneî este strălucitorū,
și cornele séle par a fi ascuțite dupe lună nouă;

Cândū bate vântulū despre nordū (crivățū)
sau despre răsăritū, după lună nouē ;

Cândū suntū stelele strălucitóre ;

Cândū nori cei micî suntjos și se duc spre nordū;

Cândū ninge mărunțū atunci cândū nori se
grămădescū in formă de stânci.

Cândū țessū păiajini douē sau trei pânze una
peste alta intr'o nópte, este semnū că peste vre-
o-dece zile va incepe unū frigū fórte mare ;

Cândū esū schinteî frecândū o pisică pe spate
in intunerecū, și de o dată cu schinteele se a-
ude și niște micî plesnituri.

6 Semne de ninsóre,

Cândü tómnua a iostü ceþdsă ;
Când sóreci 'și facü cuiburile adânc prin grâne;
Când focul pare iarna mai roșü de cât obișnuit;
Cândü cărbuni aprinși aü o faciă alburiă ;
Cândü vulpele laträ iarna.

7. Semne de pétră saü grindină

Cândü nori albï gălbuï mergü incetü cu tóte
că bate vântulü tare;

Cândü ceriulü este gălbuï spre răsăritü ina-
inte de răsăritulü sórciui și raþele séle infrênte
se vëdü între nori deși.

Nori albï sunt vara semnü de pétră și iarna
semnü de ninsóre;

Cândü nori aü primă-vara și iarna o fbaă al-
bă care bate in albastru, și se intindü multü,
este semnü că va cădea poleiü.

8. Semne de pétră și ninsóre

Cândü nori inchiși-vineți se facü alburiï, mai
cu sémă cândü bate crivățulü;

Cândü sðrele și luna sunt încunjurați de unü
cércănü gălbuiü și camü roșeticü.

Când se pare că se iumoinedă dupe un frig mare;

Când frigulü este uscat fără ca să îngheþe tare;

Cândü se lingü pisicile și daü cu laba de trei
orï pe urcchi și pe spate.

PRONOSTICIURI PENTRU IARNA

Semnele următ'ore arată că iarna va fi grea:

Căndü paserile suntü grase tómna, și căndü ceocurile și picioréle lorü suntü mai multü negre de cétü negrişóre ;

Căndü se face hameiü multü, ghindă, porumbü și alte póme cu sămburi ;

Căndü aü aluni florí multe și nu se găseséü paiajeni în ghindă ;

Căndü gogoşile de tufă suntü uscate și sbîrcite,

Căndü ficatulü stiucilorü este ascuţitü la partea sa dinainte ,

Căndü se mърlescü oile de timpuriü ,

Căndü suntü şóreci puţiní ,

Căndü blana epurilorü, a epurilorü de casă, a pisicilorü selbatice, a lupilorü și a altorü dobitóce este désă și inşesată.

Căndü şóreci de munte 'și astupă visuinele lorü cu érbă și cu muşchiü ,

Căndü brînduşa infloresce de susü in josü pînă la vêrfü este unü semnü că iarna va fi grea și va țene până la jumătatea lui aprilie ,

Cănd cad foile copacilor îndată ce sînt vestejite

Iarna va țene multü :

Căndü in luna lui iuliu furnicele 'și facü muşuróile mai mari de cétü obicinuitü ,

Căndü suntü viespe multe și gărgăuni, in luna lui octombrie ,

Căndü paserile de păduri vinü de 'și caută hrana aprópe de case ,

Cândŭ spre sfârșitulŭ tòmnei saŭ iarna nu
putemŭ băga oile în coșarŭ,

Semne că iarna va fi timpuriă:

Când paserile de apă părăsesc rîurile și eleștaiele,

Cândŭ privigătoroiul cîntă în colivie fôrte bine,

Cândŭ se adună cocori și plécă,

Când se bat găscele și strigă în giurul mîncărei lor,

Cândŭ cîntă vrabia de cumŭ se crapă de ȃiuă,

Cândŭ plécă rëndunelele și alte paseri tre-
cătore înainte de sânta Maria mică,

Cândŭ sosescŭ cocori pe la sênta Maria mare,

Iarna va fi moinósă și dulce

Cândŭ paserile suntŭ slabe tòmna,

Cândŭ sontŭ sòreci multŭ,

Cândŭ este jirŭ multŭ și hameiŭ pucinŭ, ghin-
dă, porumbe și alte pòme cu sâmburi,

Cândŭ nu s'aŭ trecutŭ însă tòte florile la
sfârșitulŭ tòmnei,

Când ficatul știucilor este latŭ la partésa dinainte,

Cândŭ nu cadŭ foile curêndŭ,

Cândŭ cîntă vrabiile iarna,

Cândŭ suntŭ pucine ciuperci și mănătărci véra,

Cândŭ ciocurile și picidrele paserilorŭ suntŭ
negrișdre pucinŭ închise.

Cândŭ tună în noembrie și în decembre,

Cândŭ n'aŭ plecatŭ paserile pe la augustŭ saŭ
in celle dânteiŭ septămêni ale lui octombre, este
semnŭ că iarna va fi dulce pînă la Crăciunŭ.

Tabla Materiilor

PARTEA ANTEIU

DESPRE AGRICULTURA

	<u>Pagina.</u>
1. Definițiunea și împărțirea Agriculturii.	1.
II. Câte-va cunoștințe asupra plantelor	2.
§ 1. Organile nutrițiunei. — Rădăcina. — Trunchiul. — Foile. —	4.
§ 2. Organile reproducțiunei. — Florile; — Fructele. — Semănțele. —	7.
§ 3. Germinațiunea sa și incolțitul plantelor.	8.
§ 4. Nutrițiunea sa și hrana plantelor.	9.
III. Pământul. — Deosebite feluri de pământ.	10.
§ 1. Amendamente.	14.
§ 2. Ingrășăminte.	15.
§ 3. Alte ingrășăminte.	17.
IV. Despre lucrarea pământului.	
§ 1. Arătura.	20.
§ 2. Grăpatul.	25.
§ 3. Tafălugitul.	26.
§ 4. Despre semănături.	27.
§ 5. Despre plivită, prășită și mușuruită.	28.
§ 6. Cositul și seceratul.	30.
V. Despre plantele cultivate.	
§ 1. Plante cereale. Grâul. — Secara. —	

	<u>Pagina</u>
Orđulŭ. — Ovesulŭ. — Porumbulŭ. — Meiulŭ.	
— Riřca. —	30-48.
§ 2. Plante Leguminoŭse ři fainoŭse. Fasolea	
— Mazărea — Năhutulŭ. — Bobulŭ ři Lintea.	48-50.
§ 3. Plante tuberculose ři rădăcinose. Car-	
tofi saŭ picioicile. — Napi. — Sfecelele. — Mor-	
covii ři Păsternacii.	50-55.
§ 4 Nutrețieri semănate. Visdeiulŭ. — Trifo-	
iulŭ ři Sparceta. — Măzăriceha saŭ borceagulŭ.	
— Meiulŭ ři Mohorulŭ.	55-59.
5. Fênețele.	59
§ 6. Plante industriale.	62.
Plante oleioŭse. Rapița. — Maculŭ. — Su-	
sanulŭ.	62-65.
Plante tectilē. Cănepa — Inulŭ.	66-69.
Plante văpsitoare. Roibia.	69.
Deosebite plante Tutunulŭ. — Hameiulŭ. —	
Muștarulŭ.	70
VI. Despre Rotațiuni	73
VII Despre Viie ři despre vinŭ	76
VIII. Pomi roditori. Nuculŭ. — Dudulŭ —	
Prumulŭ.	83

PARTEA A DOUA.

DESPRE ANIMALELE DOMESTICE	89
I. Boui ři Vacile. Vacile. — Ingrășarea Va-	
cilorŭ. — Bouide muncă. — Ingrășarea vitelor	92
II. Despre Cai.	103
III. Despre Oi.	107
IV. Despre Capre.	110

V. Despre rîmători.	111
VI. Albinele.	113

PARTEA A TREIA

DESPRE GRADINARIE	118
-------------------	-----

I Plante cultivate pentru rădăcinele lor

Cartofi. — Morcovi. — Siclele. — Pastârnaci — Guliile. — Rîdichile. — Irénulă, — Celina. — Prasu'ă — Usturoiulă.	120
--	-----

II. Plante cultivate pentru fructele lor.

Castraveți. — Pepeni verzi, — Pepeni galbeni. — Dovleci. — Patlagele vinete. — Patlagele roșii. Bambi. — Fragi —	126
--	-----

III. Plantele cultivate pentru foile loră

Varza — Măcrișulă mare — Spanaculă. — Lăptucele.	131
--	-----

IV Plante cultivate pentru semințele lor

Fasolea. — Lintea. — Mazărea. — Bobulă. — Năhutulă.	134
---	-----

V. Alte câte va plante Ardeiul, Mărarul. —

Pătrungelulă. — Cimbrulă. — Leușteanulă —	135
---	-----

VI Resadnișile

136

VII Grădina de pomi

138

PARTEA A PATRA.

1. Comptabilitatea saă țenera socoteleloră.	138
---	-----

PARTEA A CINCEA

1. Casa de locuință și alte imprejmuri.	141
---	-----

PARTEA A ȘEASEA

1. Despre canoscița timpului.	145
-------------------------------	-----

